

за підтримки
Міжнародного фонду «Відродження»
м. Київ, вул. Артема, 46
тел: +380 (44) 461 97 09
факс: +380 (44) 486 76 29
irf@irf.kiev.ua
<http://www.irf.ua/>

ERA – ЄВРОПЕЙСЬКА ДОСЛІДНИЦЬКА АСОЦІАЦІЯ
01030, М.КИЇВ, ВУЛ.ПИРОГОВА, БУД.4/26, ОФ.9
ТЕЛ. 044-235-53-70, ФАКС: 044-235-98-13
ERAOFFICEINFO@GMAIL.COM
WWW.EURA.ORG.UA

ШКІЛЬНІ ФОНДИ: ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Звіт за результатами опитування батьків школярів

Березень 2014

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ПОДЯКА	3
ВСТУП	4
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	5
ВИСНОВКИ	7
РОЗДІЛ 1. КЛАСНІ ФОНДИ: УМОВИ СТВОРЕННЯ ТА ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ	9
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ШКІЛЬНИХ ФОНДІВ	16
РОЗДІЛ 3. ПОІНФОРМОВАНІСТЬ ПРО НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТВОРЕННЯ ШКІЛЬНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ	27
ДОДАТОК 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ШКІЛЬНИХ ФОНДІВ	35

ПОДЯКА

Дослідження особливостей створення та використання класних та шкільних фондів в українських загальноосвітніх школах було здійснено ГО ERA -«Європейська дослідницька асоціація» у співпраці з дослідницькою компанією InMind та за допомогою організацій-членів Всеукраїнської коаліції з надання правової допомоги. ERA висловлює подяку співвиконавцям проекту, а також всім тим, хто долучився до розробки дизайну та інструментарію проекту, проведення польових робіт, розробки та друку poradnika для батьків, зокрема, Кирилу Рубановському, Марині Соболевській, Віталію Місяцю, Олексію Горецькому, Олені Поповій.

Здійснення цього дослідження було б неможливим без підтримки освітньої програми Міжнародного фонду «Відродження».

ВСТУП

Дослідження свідчать, що безоплатність середньої освіти в Україні вже давно залишилась лише декларацією 57 –ої статті Конституції. Українські загальноосвітні школи недофінансовані, іноді порушується навіть фінансування захищених статей витрат, до яких належить заробітна плата.

За даними Комітету Верховної Ради з питань науки й освіти, на утримання одного учня на рік у бюджеті 2014 року закладено 8,8 тис. грн., а потрібно від 9,5 до 15 тис. грн. Це змушує батьків школярів власним коштом покривати шкільні витатки, які держава не фінансує. Решту "додаткових" грошей будуть шукати місцеві органи влади.

Розуміючи проблему – неготовність держави фінансувати ЗОШ у обсязі, необхідному для забезпечення сучасної освіти, батьки в різний спосіб «дофінансовують» шкільну освіту. Проте питання функціонування шкільних фондів, починаючи від способу «збору» грошей, сум, правил використання, статей витрат, відповідальності та включеності посадових і непосадових осіб, залучених до шкільних фондів, залишається відкритим.

Функціонування шкільних фондів викликає підозри та незадоволеність батьків, які вважають, що основною проблемою є непрозорість їх створення та використання. Розповсюдженість такої думки обумовлює актуальність проекту - необхідність дослідити, як на практиці створюються та витрачаються шкільні фонди.

Дослідження, що пропонується, спрямовано на вивчення проблеми шкільних фондів в комплексі. Результатом стало підтверджений кількісними даними об'єктивний опис практики створення та функціонування шкільних фондів, розробка юридичних рекомендацій для батьків як зробити шкільні фонди легітимними, прозорими та підзвітними.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для отримання збалансованої, ґрунтовної та комплексної інформації про функціонування шкільних фондів в українських державних загальноосвітніх школах (ЗОШ), їх прозорість та підзвітність ERA розробила дизайн, методологію та відповідний інструментарій дослідження.

Мета проекту: проведення моніторингового дослідження створення й функціонування шкільних фондів і використання їх ресурсів задля забезпечення прозорості фінансової діяльності шкіл, підзвітності їх керівництва, захисту прав батьків та учнів, які отримують освітні послуги

ERA провела дослідження в чотири етапи. На кожному етапі проекту до дослідження були долучені різні цільові групи і, відповідно, використовувались різні методи та моніторинговий інструментарій.

На першому етапі дослідники шляхом проведення напівформалізованих та поглиблених експертних інтерв'ю з керівниками/представниками батьківських комітетів (5), керівниками районних та міських управлінь освіти (3), керівниками ЗОШ (3) зібрали інформацію щодо існуючих форматів створення та використання класних та шкільних фондів. Треба зазначити, що інтерв'ю проводились в регіональному розрізі, а отримана інформація стала підґрунтям для розробки опитувальника.

На другому етапі було проведене кількісне он-лайн опитування батьків школярів (N=357) в розрізі регіонів України, метою якого було вивчення практики функціонування шкільних фондів.

Завданнями опитування було :

1. Визначити *рівень обізнаності батьків щодо легітимності створення шкільних фондів*
2. Вивчити *розповсюдженість* визначених форматів шкільних фондів
3. Визначити *основні джерела наповнення* шкільних фондів
4. Визначити *обсяги фінансування* шкільних фондів
5. Визначити *основні статті витрат* шкільних фондів
6. Визначити основні *формати звітності та контролю за використанням шкільних фондів*
7. Вивчити *роль адміністрації ЗОШ та батьківських комітетів* щодо визначення статей витрат, забезпечення контролю та прозорості використання за шкільних фондів

Опитування проводилося в січні - лютому 2014 року методом on-line інтерв'ю - респондент самостійно заповнював анкету через Інтернет .

Було сформовано завдання по вибірці у розрізі чотирьох регіонів України: Центральний регіон – Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська, Чернігівська області і м. Київ. Східний регіон – Харківська, Дніпропетровська, Запорізька, Донецька, Сумська, Луганська області. Західний регіон – Львівська, Хмельницька, Чернігівська, Рівненська, Івано-Франківська, Тернопільська, Волинська, Закарпатська області. Південний регіон – Миколаївська, Одеська, Херсонська області і АР Крим.

Для залучення до опитування була сформована база потенційних респондентів, що проживають в містах з населенням 50 тис жителів і більше.

Всім потенційним респондентам надсилались запрошення до участі у опитуванні. Залучені до проекту інтерв'юери додатково контактували з потенційними респондентами по телефону, щоб запросити їх взяти участь у дослідженні.

Згідно з відповідями на скринингові питання для участі у опитуванні відбирались респонденти, які мають власних дітей шкільного віку, які навчаються у всіх типах шкіл окрім приватних (не

European
Research
Association

ERA – ЄВРОПЕЙСЬКА ДОСЛІДНИЦЬКА АСОЦІАЦІЯ

запрошувались до участі у опитуванні батьки, діти яких навчаються у приватних школах, оскільки в цих школах існує зовсім інша система фінансування).

Response rate в даному дослідженні був не менше 70%.

На третьому етапі було проведено соціологічний та юридичний аналіз даних дослідження, на основі якого розроблено рекомендації по легітимному створенню та прозорому використанню шкільних фондів, а саме порадник для батьків «Як правильно керувати спільними шкільні грошима».

На четвертому етапі було проведено медіа-клуб із запрошенням експертів та фахівців для представлення результатів дослідження та подальшого розповсюдження рекомендацій та порадника.

ВИСНОВКИ

- 1. Практика організації фінансової допомоги** державним середнім загальноосвітнім школам, представлена в Україні у вигляді так званих "класних" і "шкільних" фондів, за результатами проведеного опитування **виявляється надзвичайно поширеною: 91%** респондентів визнали, що в школах, де навчаються їхні діти, існують такі фонди. При цьому 68% опитаних зазначили, що в їх школах існують як класний, так і шкільний фонд – тобто гроші збираються як на підтримку окремо взятого класу, в якому навчається дитина, так і школи в цілому.
- 2. Більш детальний аналіз функціонування класних та шкільних фондів показав, що головним джерелом їх наповнення стають внески батьків.** Так, **98%** опитаних зазначили, що саме фінансова допомога батьків стає основним способом наповнення класних фондів, частина з яких передається у шкільний фонд (40%). Однак 54% респондентів вказали, що окремо і додатково ще збирають гроші для шкільного фонду.
- 3. Спосіб збору грошей по-різному реалізується в різних школах, однак у більшості випадків ініціатива створення фонду для потреб класу належить самим батькам (68% опитаних), у той час як рішення про наповнення шкільного фонду приймає шкільна адміністрація (28% опитаних).**
- 4. Основні напрямки витрат класного та шкільного фондів фактично співпадають.** Це – ремонт приміщень (79% із класного фонду й 94% шкільного) та придбання матеріально-технічного устаткування (51% і 57% відповідно), меблів, килимів (36% і 22%), витрати на засоби гігієни та миючі засоби (49% і 30%), додаткові підручники (43% і 19%) та підручники, яких не вистачає шкільній бібліотеці (21% і 17%). Однак суттєвою відмінністю напрямків витрат **класного фонду** стають **витрати на подарунки вчителям** (про що зазначили 45% опитаних), що вказує і на певну традиційність, поширену в суспільстві, у ставленні до професії вчителя, і на певний спосіб компенсації та заохочення до роботи за умов, коли держава не здатна адекватно забезпечувати робітників освіти.
- 5. Фактично половина респондентів (47%) зазначили, що вносять гроші до класного фонду кожен місяць.** Що стосується **шкільного фонду**, то за визнанням більшості респондентів (41%), збори здійснюються **також кожен місяць.**
- 6. Сума внеску у класний фонд за один раз становить за визнанням 47% опитаних не більше 50 грн.** Така ж сама сума за словами 41% опитаних віддається ними до шкільного фонду. В цілому **за рік**, на думку 60% респондентів, вони збирають **до класного фонду суму від 100 до 500 грн..** У цьому ж діапазоні, за словами 56% опитаних збираються гроші до шкільного фонду.
- 7. Роль адміністрації у функціонуванні класного та шкільного виявляється ключовою.** Так, на рівні формування **класного фонду** саме **класний керівник** розповідає батькам про існуючі проблеми, що визнали 45% опитаних. Теж спостерігається і **у формуванні шкільного фонду.** У цьому разі, за визнанням 50% опитаних, саме **директор школи** інформує батьків про проблеми та визначає способи їх вирішення.
- 8. Важливим аспектом існування класного фонду як організації, створеної за ініціативою батьків учнів, стає існування механізмів громадського контролю за витратами фонду.** Досягнення прозорості функціонування фонду стає можливим через забезпечення ефективних способів звітності про витрати коштів із фондів. Найпопулярнішим способом звітності про витрати коштів **класного фонду** стає, за результатом вибору **80%** опитаних батьків учнів, **звітування представників батьківського комітету на зборах** про статті та обсяги витрат. **Звітування про використання грошей шкільного фонду** відбувається також на загальних зборах, про що зазначили **56%** опитаних.

ERA – ЄВРОПЕЙСЬКА ДОСЛІДНИЦЬКА АСОЦІАЦІЯ

9. Прозорість функціонування фондів практично не викликає сумніви у респондентів. Однак, якщо на питання про можливі зловживання грошима **класного фонду 18%** респондентів відповіли, що **не бачать ніяких зловживань**, то на думку значно більшої частини - **62%** опитаних - **в шкільних фондах** скоріше не має або цілком **не має зловживань грошима**. Великий відсоток тих, хто **не став відповідати на запитання (65%)** про зловживання грошима класного фонду, вказує на те, що респонденти або не замислювались над цим питанням, або просто не вважають за потрібне звертати на це увагу, виказуючи свою байдужість.
10. **Сплата вступного внеску** при вступі до школи, як виявилось за результатами опитування, **не є поширеною практикою** збирання грошей батьків. Так, лише 14% опитаних зазначили, що мали справу із такою вимогою при вступі, а 12% опитаних зазначили, що зробили вступний внесок.
11. В середньому **сума вступного внеску** становить, за визнанням 58% опитаних **від 100 до 500 грн**. Основним **обґрунтуванням** його існування з боку шкільної адміністрації стає за відповідями 51% опитаних необхідність фінансової допомоги школі для **вирішення поточних проблем**.
12. У цілому респонденти демонструють **низький рівень обізнаності та поінформованості** про існування **нормативних документів**, які регулюють діяльність шкільних фондів. **Лише 2%** респондентів зазначили, що **знають про існування таких документів** і добре з ними знайомі. На думку 31% опитаних **функціонування шкільних та класних фондів** відбувається відповідно **до Закону про благодійну діяльність та благодійні організації**.
13. **Необхідність створення шкільних та класних фондів** визнається половиною (**50%**) опитаних. У той же час **10%** респондентів згадують про те, що **Конституція України передбачає безкоштовну середню освіту**, а **33%** зазначають, що через створення таких фондів **держава просто перекладає з себе відповідальність** на самих громадян.
14. Незважаючи на низьку обізнаність щодо нормативного регулювання шкільних фондів та доволі стримане і навіть критичне ставлення до їх існування та функціонування, **більшість опитаних (60%) із зацікавленістю ставляться до можливості отримання інформації** про те як зробити діяльність шкільних фондів прозорою і підзвітною. У той же час, як демонструють результати опитування, існує досить **великий прошарок батьків (40% опитаних) не зацікавлених** в отриманні подібної інформації.

РОЗДІЛ 1. КЛАСНІ ФОНДИ: УМОВИ СТВОРЕННЯ ТА ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ

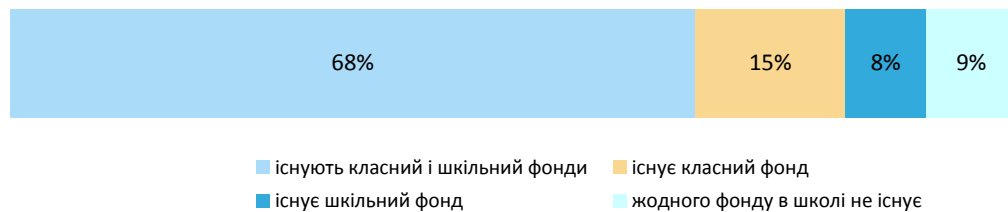
Класні фонди, які організуються в державних загальноосвітніх середніх школах з метою забезпечення учнів необхідними для навчання умовами і засобами, стали невід'ємною частиною функціонування системи шкільної освіти в Україні в останні роки в умовах обмеженого фінансування, що надається державою.

За результатами проведеного опитування **91% респондентів**, які представляли батьків учнів міських середніх загальноосвітніх шкіл, **зазначили**, що в школах, де навчаються їх діти, **існують** як класні, так і шкільні **фонди**.

При цьому більшість опитаних – **68%** вказали на те, що їм **доводиться регулярно здавати гроші і до класного, і до шкільного фонду**.

Графік 1.1

Існування класних та шкільних фондів в школах

N=357

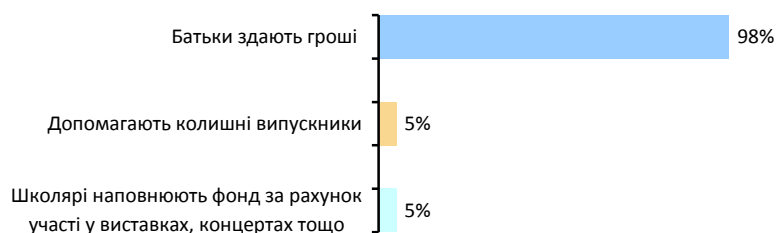
Запитання: чи існує в Вашому класі /школі шкільний фонд ?

Що стосується існування **класного фонду**, то про його існування в сучасних середніх школах заявили **73% опитаних**.

Відповідно, основним джерелом наповнення класного фонду стають гроші батьків. **98%** опитаних зазначило, що саме **батьківські внески стають основою формування класного фонду**. Інші способи його формування, такі як допомога колишніх випускників або наповнення за рахунок участі у концертах, виставах зустрічаються рідко (5% відповідей респондентів).

Графік 1.2

Джерела формування класного фонду

N=296

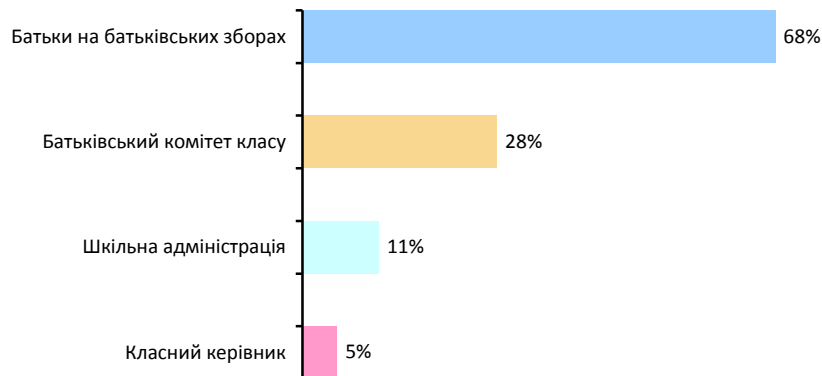
Запитання: З яких джерел наповнюється класний фонд ?

Класний шкільний фонд постає як одна із форм самоорганізації батьків школярів. Саме тому **рішення про збори** грошової допомоги середньо освітній школі **приймаються безпосередньо батьками** на батьківських зборах **68%** або батьківським комітетом класу – **28%**.

Лише **11%** респондентів зазначили, що сума внеску до класного фонду визначається **шкільною адміністрацією**, **5%** - **класним керівником**.

Графік 1.3

Рішення про суму внеску до класного фонду

N=291

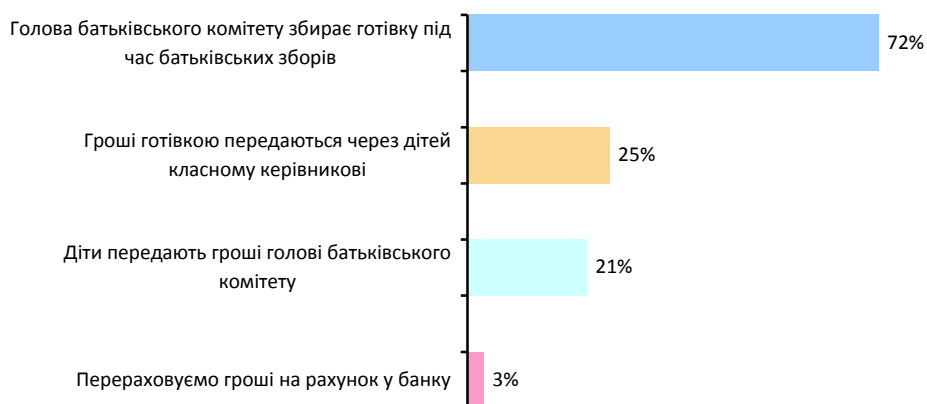
Запитання: Хто вирішує, яку суму треба збирати до класного фонду?

Такий розподіл відповідей респондентів підкреслює батьківську ініціативу в організації і функціонуванні шкільних фондів.

Основним способом збору грошей стають батьківські збори. **72%** опитаних зазначили, що **саме під час зборів вирішується** скільки і на які потреби необхідно зібрати гроші. **21%** зазначили, що гроші передаються **через дітей** голові батьківського комітету.

Графік 1.4

Способи збирання грошей

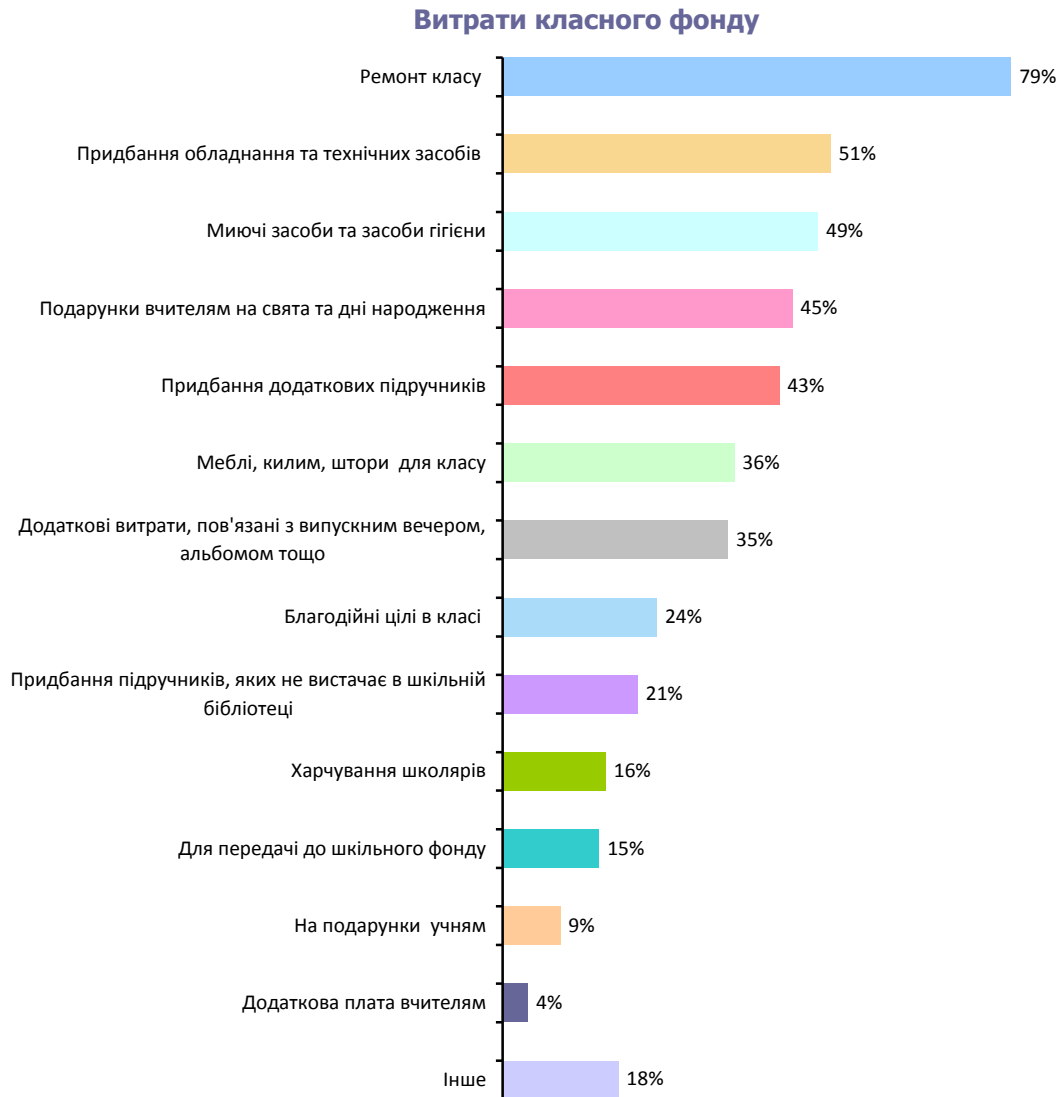
N=293

Запитання: В який спосіб збираються гроші до класного фонду?

У той же час, **25%** опитаних відзначили **роль класного керівника у зборі грошей**. Лише **3%** опитаних обрали варіант відповіді **перерахування грошей на банківський рахунок**.

Основні напрямки витрат класного фонду спрямовані на забезпечення належних умов навчання – матеріального та технічного обладнання. Так, серед відповідей респондентів найбільший відсоток був відданий витратам **на ремонт класу – 79%** опитаних, **придбання технічних засобів** (телевізор, комп'ютер, фотоапарат, дошка, принтер тощо) – **51%** опитаних та **миючі засоби й засоби гігієни – 49%**.

Графік 1.5

N=293

Запитання: На які витрати збираються гроші у класний фонд ?

Подарунки вчителям також виявилися однією із популярних статей витрат класного фонду: **45%** опитаних зазначили, що здавали гроші у класний фонд саме з такою метою.

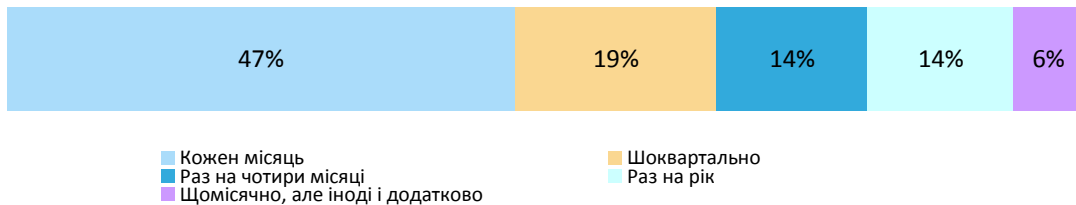
Неналежне забезпечення навчальним матеріалом, підручниками у загальноосвітніх школах також вирішується за рахунок класного фонду. **43%** опитаних зазначили, що здавали гроші **на придбання додаткових підручників, а 21%** - на **придбання підручників, яких не вистачало у шкільній бібліотеці**.

За словами **47%** респондентів гроші до класного фонду **збираються кожен місяць**, до того ж **6%** з опитаних крім щомісячних внесків здають гроші **ще й додатково**.

19% опитаних наповнюють класний фонд регулярно **щоквартально**. **Раз на чотири місяці та раз на рік** до класного фонду здають гроші **по 14%** опитаних батьків шкіл відповідно.

Графік 1.6

Частота зборів грошей до класного фонду

N=296

Запитання: Як часто збираються гроші?

Переважна більшість опитаних батьків школярів здають на потреби класу **за раз до 50 грн.** Такий варіант відповіді обрали **47%** респондентів. **22%** оцінили разовий внесок у класний фонд у сумі **від 50 до 100 грн.** **17%** батьків учнів зазначили, що за раз віддають суму на потреби класу **від 100 до 200 грн.** Нарешті **14%** опитаних разовий внесок до класного фонду роблять в обсязі **більше як 200 грн.**

Графік 1.7

Обсяг суми грошей до класного фонду за раз

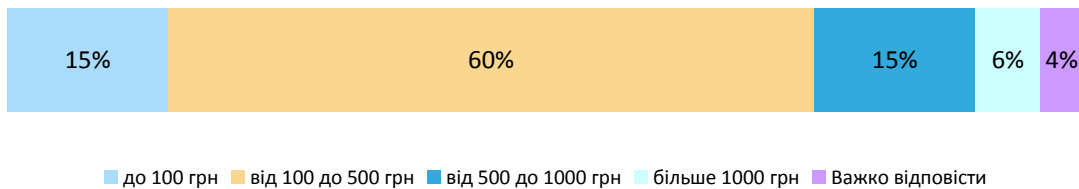
N=292

Запитання: Яку суму збирають у класний фонд за раз?

За оцінками опитаних батьків учнів загальна сума, яка вноситься ними до класного фонду за рік становить **від 100 до 500 грн.** Так вважають **60%** опитаних. **15%** оцінюють суму їхнього внеску до класного фонду **менш ніж 100 грн.** **Від 500 до 1000 грн.** у класний фонд вносять **15%** опитаних батьків учнів. **6%** оцінили загальний річний обсяг внеску на потреби класу у **більше як 1000 грн.**

Графік 1.8

Обсяг суми грошей до класного фонду за рік

N=296

Запитання: Скільки в цілому Ви витрачаєте грошей на поповнення класного фонду на рік?

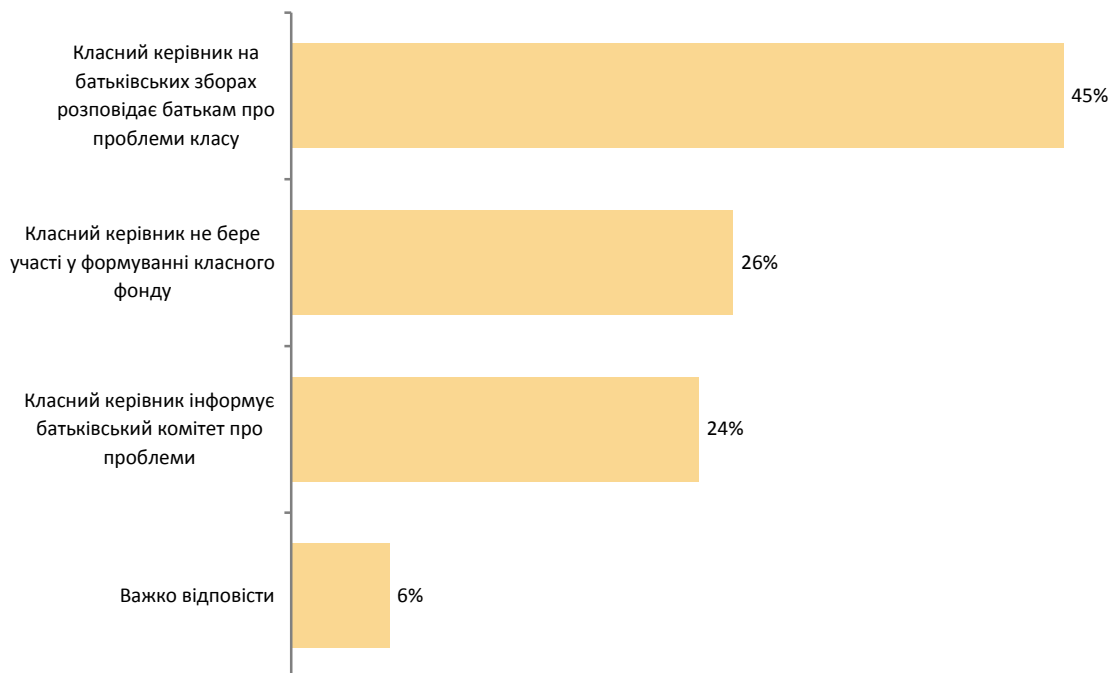
Не зважаючи на те, що класний фонд багато в чому функціонує завдяки ініціативі батьків учнів, класний керівник відіграє важливу роль у його формуванні.

Так, за словами **45%** опитаних **класний керівник на зборах розповідає батькам про потреби**, що існують в класі і потребують фінансування. **24%** опитаних зазначили, що класний **керівник інформує батьківський комітет необхідні витрати**.

На думку **25%** опитаних **класний керівник взагалі не бере участі** у формуванні фонду.

Графік 1.9

Участь класного керівника у формуванні класного фонду

Запитання: Якою є участь класного керівника у формуванні класного фонду?

N=296

Важливим аспектом існування класного фонду як організації, створеної за ініціативою батьків учнів, стає **існування механізмів громадського контролю за витратами фонду**. Досягнення прозорості функціонування фонду стає можливим через забезпечення ефективних способів звітності про витрати коштів класного фонду.

Найпопулярнішим способом звітності про витрати коштів класного фонду стає, за результатом вибору **80%** опитаних батьків учнів, **звітування представників батьківського комітету на зборах** про статті та обсяги витрат. **10%** учасників опитування зазначили, що представники комітету **надають інформацію про витрати із фонду за запитом** окремих батьків. **5%** відзначили, що представники батьківського комітету **ведуть електронну звітність** про витрати фонду і розповсюджують звіт для всіх у класі.

Лише за відповідями **7%** опитаних жодних звітів про витрати класного фонду не подається взагалі.

Графік 1.10

Формати звітності про кошти класного фонду

N=296

Запитання: В який спосіб відбувається звітування за використання грошей класного фонду?

Щодо зловживання грошима класного фонду, відповіді респондентів поділилися навпіл. Так, половина з тих, хто відповів на запитання про зловживання грошима вважають, що такі **зловживання існують і скоріше існують (17%)**. Інша частина **(18%) вважає, що не існує ніяких зловживань**.

Графік 1.11

Зловживання грошима класного фонду

N=272

Запитання: Чи існують зловживання грошима класного фонду?

Велика кількість тих, хто **не став відповідати на запитання (65%)**, вказує на те, що респонденти або не замислювались над проблемою зловживань грошима класного фонду, або просто не вважають за потрібне звертати на це увагу, виказуючи свою байдужість.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ШКІЛЬНИХ ФОНДІВ

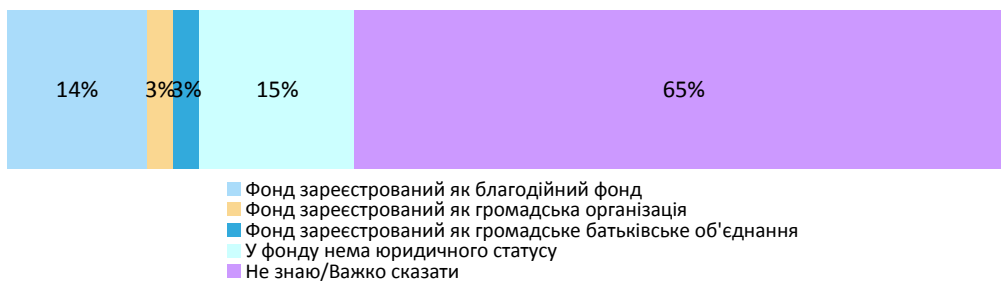
Як виявили результати опитування батьків учнів, разом із практикою створення класних фондів, що виникають як результат батьківської ініціативи, спрямованої на фінансову та матеріальну допомогу та покращення умов навчання, в українських середніх загальноосвітніх школах також існує практика створення шкільних фондів.

Такі фонди переважно **не мають юридичного статусу**: це зазначили **15%** опитаних батьків.

Про **практику оформлення шкільних фондів як благодійних** в українських загальноосвітніх школах заявили **14%** опитаних батьків учнів, варіант відповіді про юридичний статус фондів - «**громадське об'єднання або громадська організація**» - обрали **3%** опитаних.

Графік 2.1

Юридичний статус шкільного фонду

N=272

Запитання: Чи знаєте Ви, який юридичний статус шкільного фонду ?

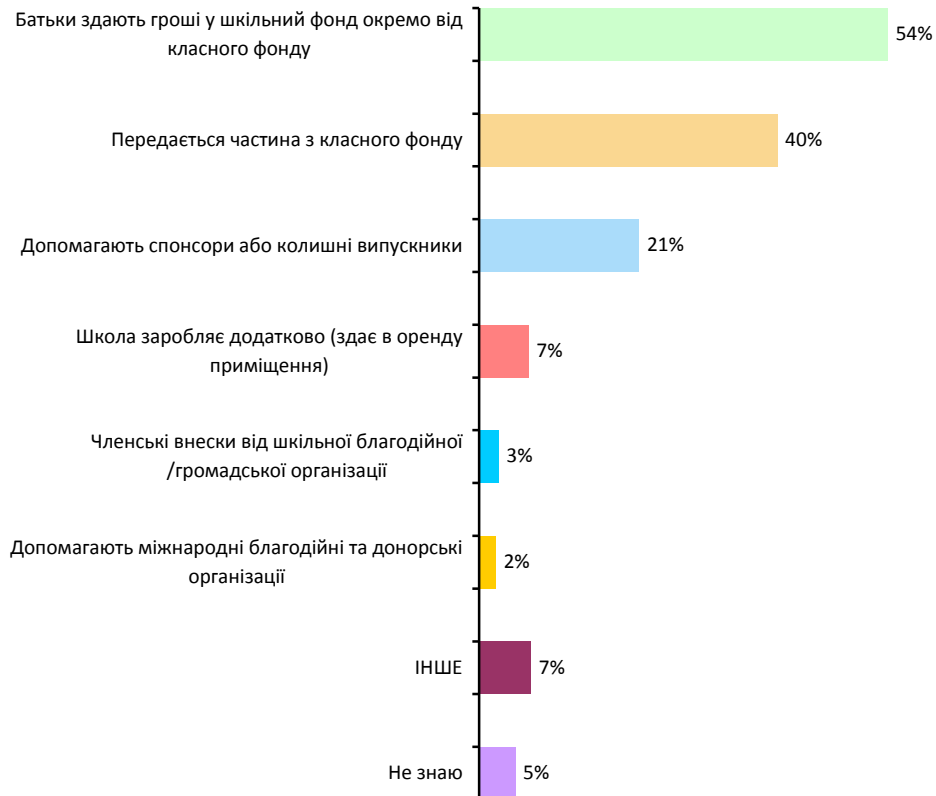
При цьому, слід зазначити, що **65%** респондентів взагалі **не змогли відповісти** на дане запитання. Такий високий відсоток відмови від відповідей – свідчення того, що більшість батьків учнів **не проявляють зацікавленості та уваги** до організаційних та юридичних питань функціонування шкільних фондів.

Належне юридичне оформлення благодійного фонду у випадку його існування в школі підтверджується тим, що **14%** опитаних батьків учнів з тієї групи, що засвідчили зареєстрованість благодійного фонду, **заклучали договір** про згоду участі у благодійному фонді.

Як і в ситуації із класним фондом **основним джерелом наповнення** шкільного фонду **стають внески батьків**, які здійснюються **окремо від класного фонду (54%)** або **передаються частинами із зборів**, які здаються батьками в класах (**40%**).

Суттєвою відмінністю формування шкільного фонду від класного є **більш широке залучення додаткових джерел фінансування**. Так, за відповідями респондентів, у наповненні шкільного фонду більш активну участь беруть **спонсори та колишні випускники (21%)**. Джерелом поповнення шкільного фонду також виступають: **орендна плата за приміщення (7%)**, членські внески від **благодійних і громадських організацій (3%)** тощо.

Джерела наповнення шкільного фонду

N=272

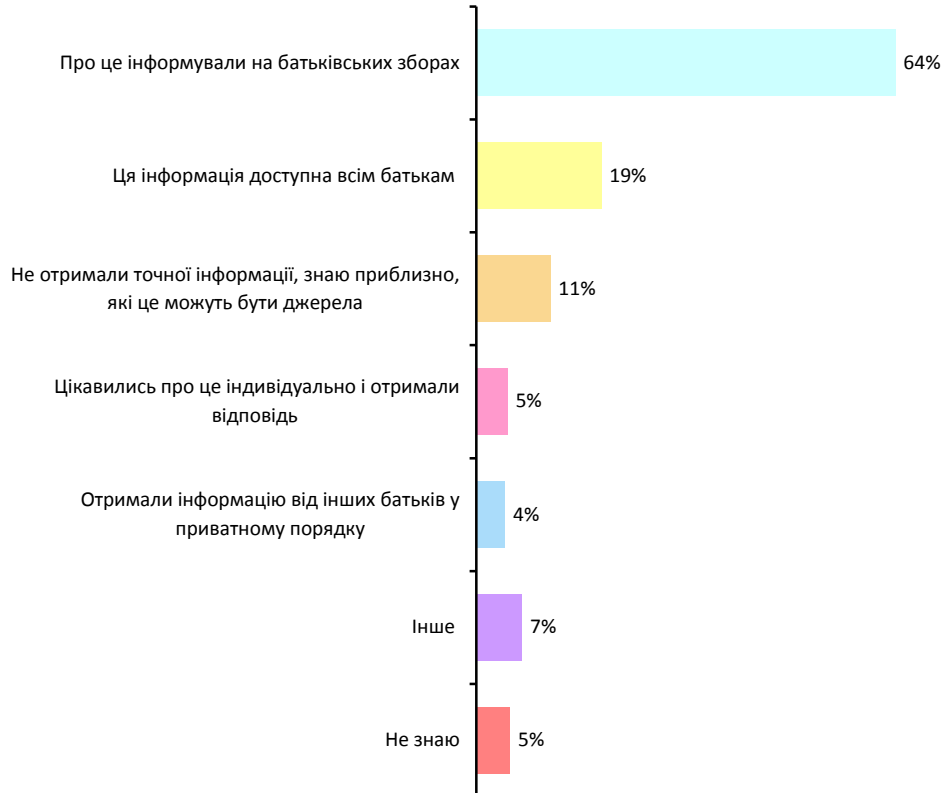
Запитання: З яких джерел наповнюється шкільний фонд ?

Основним **джерелом інформації** про джерела наповнення шкільного фонду стають **батьківські гроші**. Саме з них **64%** опитаних батьків учнів дізнаються про те, як відбувається формування шкільного фонду.

19% опитаних вважають, що інформація про шкільний фонд та джерела його наповнення є **доступною для всіх бажаючих**. У той же час, **11%** батьків учнів, що брали участь у опитуванні, зазначили, що **не отримали точної інформації** про те, як відбувається формування шкільного фонду.

Для **5%** респондентів можливість отримати відповідь на питання про джерела наповнення шкільного фонду була реалізована лише **за умов проявлення індивідуальної ініціативи**. А **4%** опитаних отримали таку інформацію **лише в приватному порядку**, спілкуючись з іншими батьками.

Джерела інформації про необхідність наповнення шкільного фонду

N=272

Запитання: Звідки поступає інформація про наповнення шкільного фонду?

Якщо рішення про наповнення класного фонду приймається переважно самими батьками на батьківських зборах, то у наповненні шкільного фонду та визначенні суми грошей, необхідних для внесення, **адміністрація школи відіграє більш активну роль.**

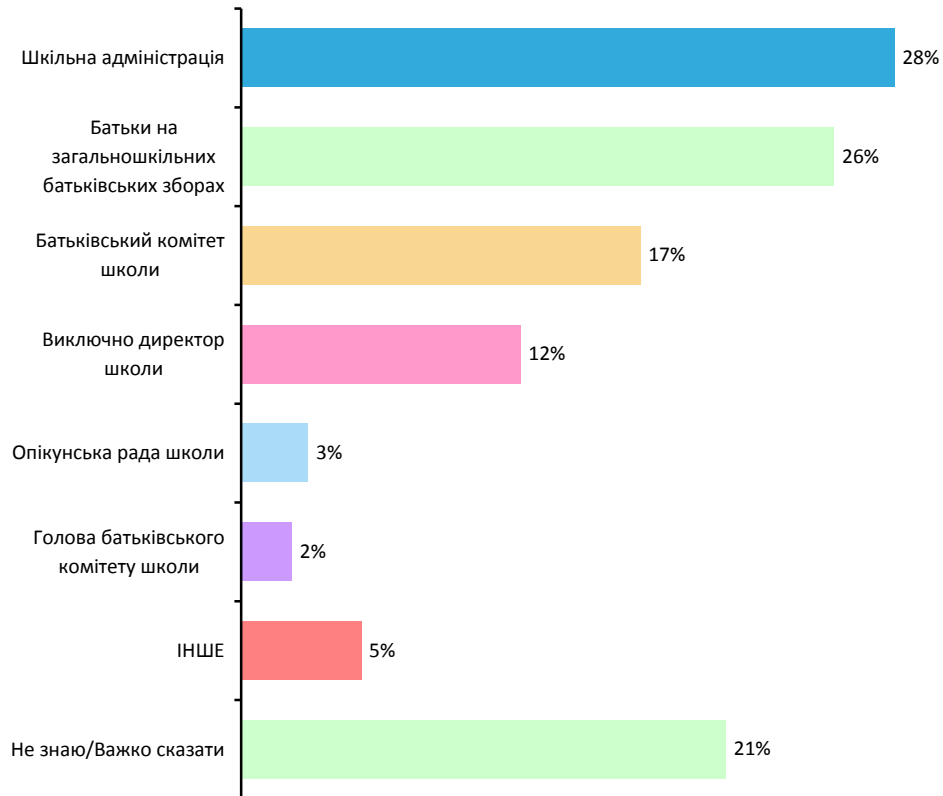
28% опитаних батьків учнів зазначили, що саме **шкільній адміністрації належить рішення** про те, яку суму грошей потрібно зібрати для наповнення шкільного фонду. При цьому **12%** опитаних зазначили, що **ініціатором такого рішення виступає виключно директор школи.**

Роль батьків, а також представників батьківських комітетів у прийнятті рішення про збори грошей до шкільного фонду також визначальна. **26%** опитаних батьків учнів зазначили, що саме вони **на загальних батьківських зборах визначають суму внеску** до шкільного фонду.

17% віддали рішення про наповнення шкільного фонду **представникам батьківського комітету школи, 3%** - опікунській раді, **2%** - **голові батьківського комітету школи.**

Зауважимо, що **20%** опитаних не знають, хто вирішує, якої суми потребує школа.

Рішення про наповнення шкільного фонду

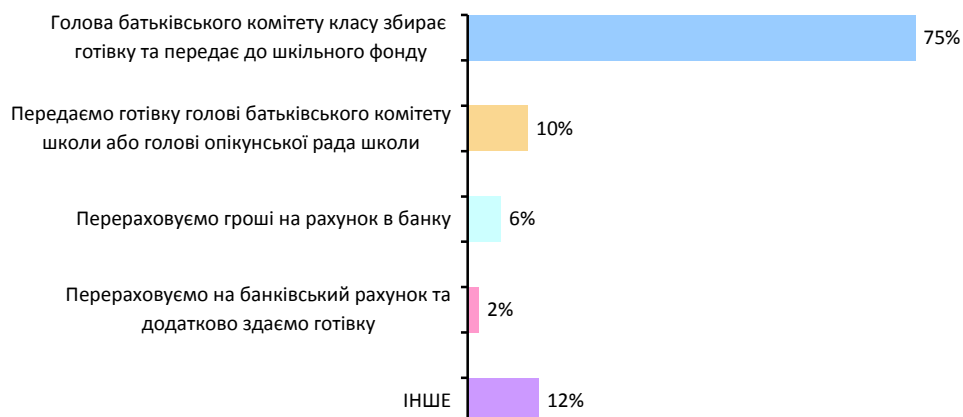
N=272

Запитання: Хто вирішує, яку суму треба збирати до шкільного фонду ?

Основним способом збору грошей для шкільного фонду як і у випадку з класним фондом, стає **збір готівки**. **75%** опитаних зазначили, що функції збору готівки виконує голова батьківського комітету класу, який і передає зібрані гроші до шкільного фонду. **10%** респондентів обрали варіант **збору грошей голові опікунської ради чи батьківського комітету школи**.

І лише **6%** опитаних перераховують гроші **на банківський рахунок**.

Способи збору грошей до шкільного фонду

N=268

Запитання: В який спосіб збираються гроші до шкільного фонду ?

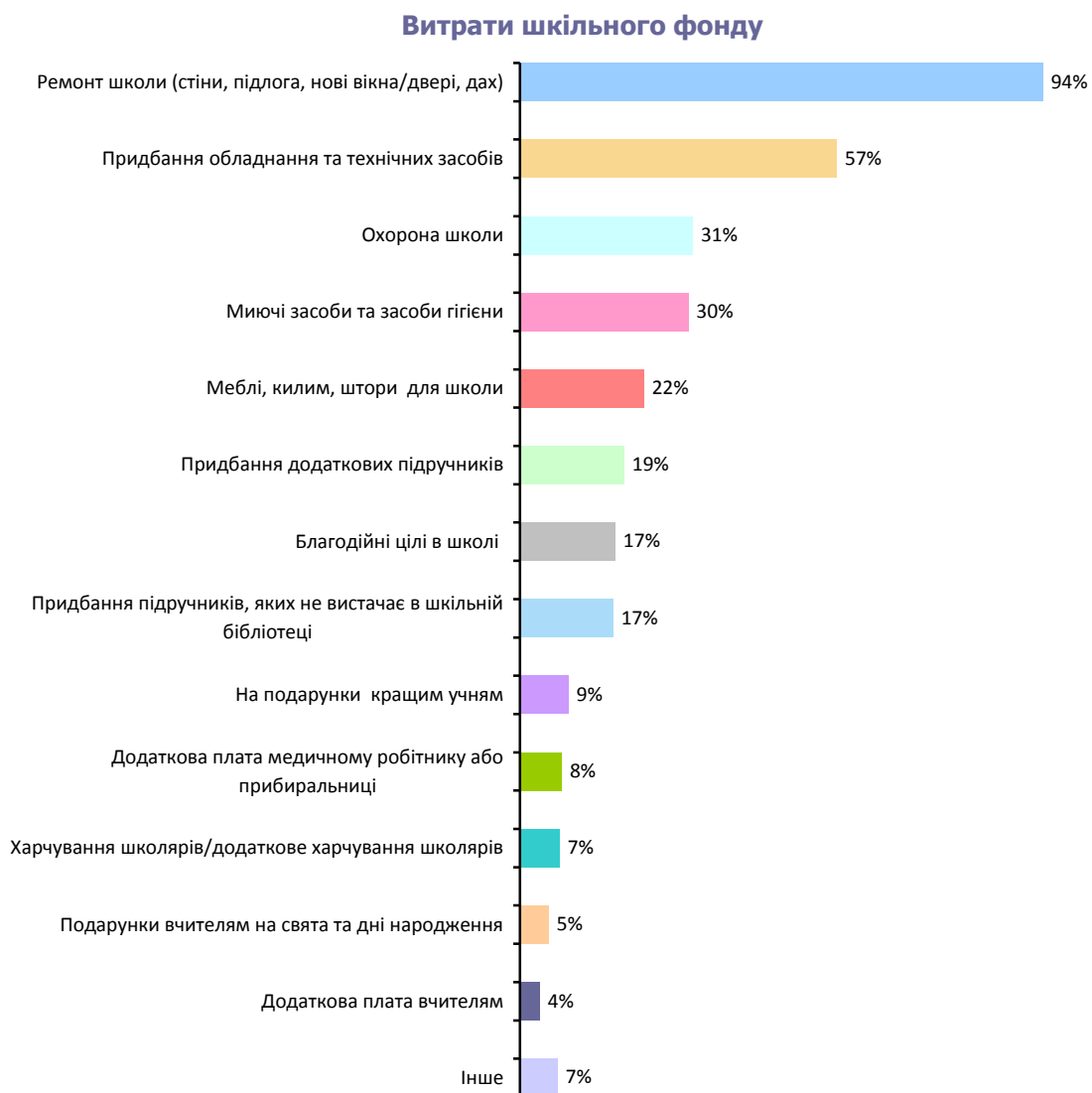
Як і у випадку із класними фондами, **здебільшого** шкільний фонд використовують на потреби **ремонту приміщень (94%)** та придбання **обладнання та технічних засобів** (телевізор, комп'ютер, фотоапарат, дошка, принтер, проектор) – **57%**.

Охорона школи стає ще одним важливим напрямком витрат із шкільного фонду. Цей варіант відмітили **31%** опитаних батьків учнів.

Витрати на миючі засоби та засоби гігієни також входять до переліку основних напрямків витрат (**30%**). Придбання **меблів, килимів, штор замикає** п'ятірку основних витрат із шкільного фонду (**22%**).

За рахунок шкільного фонду також відбувається покриття **недостатнього державного фінансування з забезпечення підручниками**. Придбання додаткових підручників за рахунок шкільного фонду визначили **19%** опитаних, а **17%** опитаних зазначили, що коштом шкільного фонду школа купує підручники, яких не вистачає шкільній бібліотеці.

Графік 2.6.

N=250

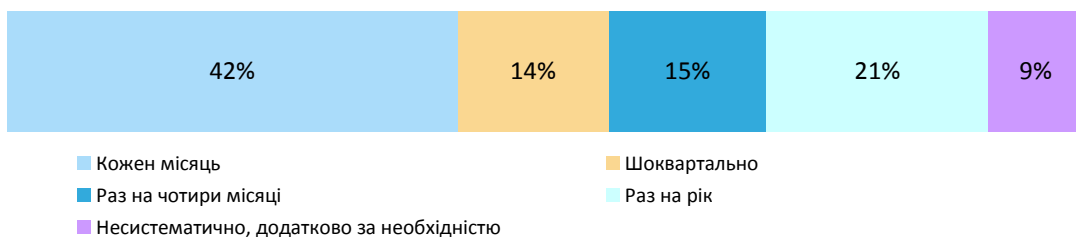
Запитання: На які витрати збираються гроші у шкільний фонд ?

Переважна більшість опитаних батьків учнів зазначила, що **здає гроші до шкільного фонду кожен місяць (42%)**. **Щоквартально і раз у чотири місяці** гроші до шкільного фонду вносять **14%** і **15%** опитаних батьків учнів відповідно.

21% опитаних здійснюють внески до шкільного фонду **раз на рік**, а **9%** **взагалі** роблять це **несистематично і за необхідністю**.

Графік 2.7.

Частота збору грошей до шкільного фонду

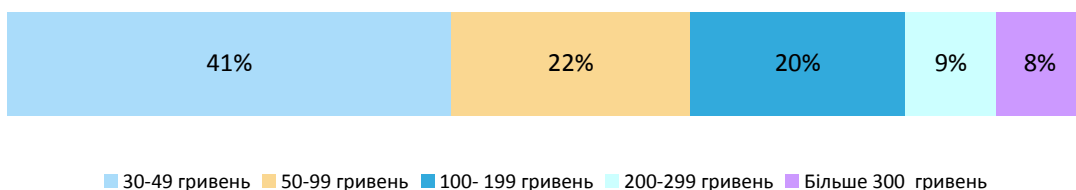
N=272

Запитання: Як часто збираються гроші у шкільний фонд?

Сума грошей, яка збирається на потреби шкільного фонду, за вибором **41%** опитаних не перевищує **50 грн. за раз**. **22%** опитаних віддають у шкільний фонд **від 50 до 100 грн**. **20%** опитаних вносять до шкільного фонду суму **від 100 до 200 грн**. **Більше 200грн.** сплачують у шкільний фонд разово **17%** опитаних.

Графік 2.8.

Обсяг суми грошей, зібраних за один раз

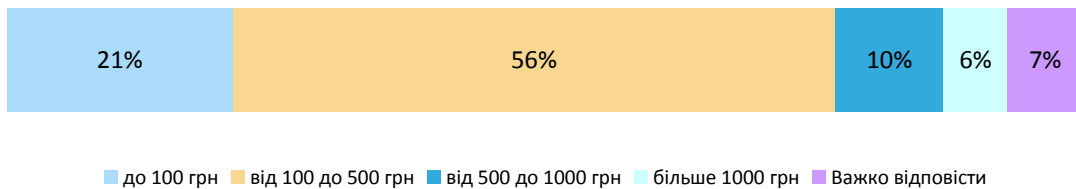
N=272

Запитання: Яку суму збирають до шкільного фонду у вашому класі за один раз?

Протягом року внесок у шкільний фонд, на думку **56%** опитаних батьків учнів становить **від 100 до 500 грн.** при цьому **21%** опитаних вважають, що витрачають на підтримку шкільного фонду **не більше 100 грн. на рік**. **10%** вносять до шкільного фонду **від 500 до 1000 грн**. **13%** опитаних – **більше 1000 грн**.

Графік 2.9.

Обсяг суми грошей, зібраних за рік

N=272

Запитання: Скільки грошей ви віддаєте до шкільного фонду на рік?

Звітування про використання грошей шкільного фонду відбувається на загальних батьківських зборах, про що зазначили **56%** опитаних. 25% опитаних батьків або не знають, як відбувається звітність про витрати їхніх власних грошей (15%), або зазначають, що нема ніяких звітів (10%).

Графік 2.10.

Звітність про шкільний фонд

N=272

Запитання: В який спосіб відбувається звітування за використання грошей шкільного фонду?

Підозра у зловживаннях

На думку більшості опитаних в шкільних фондах скоріше не має або цілком не має зловживань батьківськими грошима. Так вважають 62% респондентів. Разом із цим 22% опитаних батьків все ж підозрюють наявність таких зловживань. 16% як завжди обирають відповідь «не знаю,важко сказати».

Графік 2.11.

Зловживання грошима

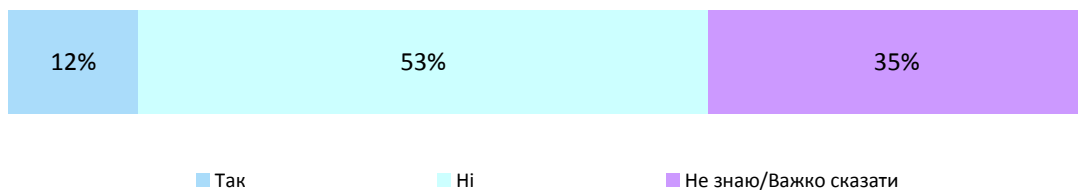
N=357

Запитання: Чи існує зловживання грошима, які батьки збирають до шкільного фонду?

Підозри щодо зловживання грошима шкільного фонду стають підставою для запитів батьків щодо звітності діяльності фонду. І хоча **53%** опитаних респондентів зазначили, що їм не відмовляли надати звітність про діяльність шкільного фонду, все ж **12%** опитаних мали такий негативний досвід.

Графік 2.12.

Відмови в отриманні звітів

N=357

Запитання: Чи були випадки, коли незадоволені батьки намагалися отримати звіти за витрати, і їм відмовили?

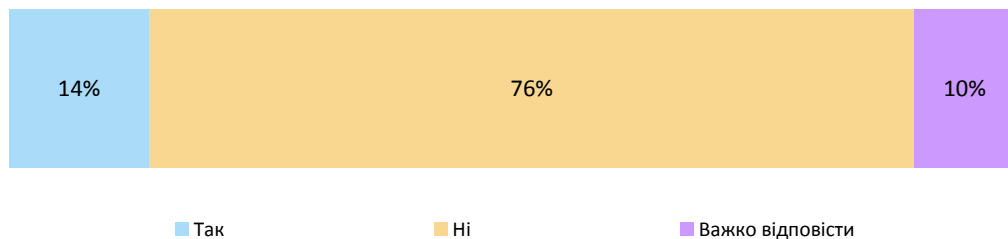
Зниження рівня невпевненості в доцільності існування шкільних фондів та рівня недовіри до їх функціонування стає можливим за рахунок прозорості ведення та організації витрат шкільного фонду. Підставою для більш ефективної організації функціонування як класних, так і шкільних фондів стають нормативні документи, покликані врегулювати найбільш спірні і проблемні питання.

2.1. Практика вступного внеску як способу наповнення шкільного фонду

Ще однією практикою збирання грошей з батьків учнів в українських загальноосвітніх школах стає сплата так званого "вступного внеску". **Існування такого внеску** у школі, де навчаються діти опитаних батьків, визнали **14%** учасників опитування. У той же час **76%** опитаних батьків учнів зазначили, що такої практики в їх школі нема.

Графік 2.13.

Існування вступного внеску у школі

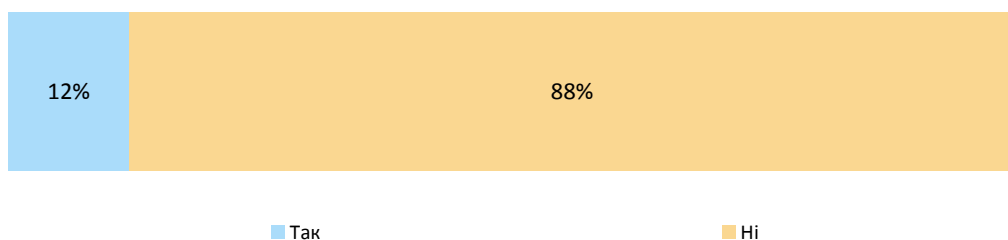
N=357

Запитання: Чи існує в вашій школі вступний внесок?

Переважна більшість опитаних (**88%**) **не сплачувала додаткового внеску** при вступі до школи. Однак, не зважаючи на проголошену Конституцією України доступність і безкоштовність середньої загальної освіти для всіх громадян, **12%** опитаних батьків учнів зізналися, що **сплатили вступний внесок**.

Графік 2.14.

Сплата вступного внеску

N=357

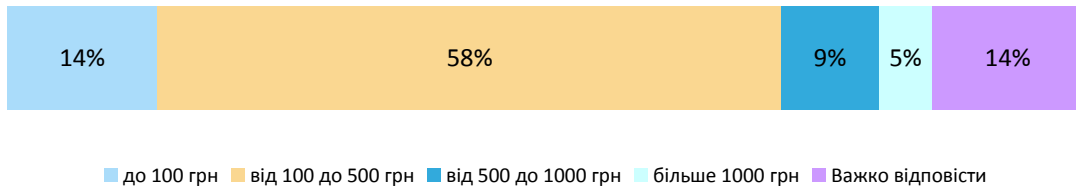
Запитання: Чи сплачували вступний внесок при вступі до школи?

Ті респонденти, хто мав досвід оплати вступного внеску, визначили, що **в середньому обсяг** такого внеску становить **від 100 до 500 грн.** **58%** опитаних заявили про сплату при вступі до середньої загальноосвітньої школи саме такої суми.

Для **14%** опитаних батьків учнів розмір вступного внеску становив **не більше 100 грн.** а **14%** опитаних зазначили, що сплатили для вступу в школу **більше як 500 грн.**

Графік 2.15

Обсяг суми вступного внеску

N=43

Запитання: Скільки грошей як вступний внесок ви сплатили?

Головним обґрунтуванням сплати вступного внеску з боку шкільної адміністрації за відповідями 51% опитаних стала необхідність фінансової допомоги школи для вирішення поточних проблем. Однак, як зазначили 14% респондентів, сплата вступного внеску також обґрунтовувалася як необхідна умова зарахування, а 9% опитаних зазначили, що вступний внесок мав на меті підкреслити елітність і престижність школи. Пояснення шкільної адміністрації щодо сплати внеску 7% опитаних стосувалися умов вступу до школи не за місцем реєстрації.

Графік 2.16

Обґрунтування вступного внеску

N=43

Запитання: Як школа пояснила необхідність сплати вступного внеску?

ERA – ЄВРОПЕЙСЬКА ДОСЛІДНИЦЬКА АСОЦІАЦІЯ

Найчастіше при сплаті вступного внеску шкільна адміністрація пропонує перевести гроші на рахунок (21% опитаних) або сплатити готівкою до шкільної бухгалтерії (21% відповідно).

16% опитаних, що мали досвід сплати вступного внеску, зізналися, що віддавали гроші безпосередньо директору школи. 14% передали гроші для вступного внеску представникам опікунської ради.

Серед інших варіантів вступного внеску опитані відмічали купівлю оргтехніки та обладнання, будівельних матеріалів для ремонту тощо. Тих, хто допомагав школі у нефінансовий спосіб, набралось 30%.

Графік 2.17.

Спосіб сплати вступного внеску

N=43

Запитання: В який спосіб сплатили вступний внесок

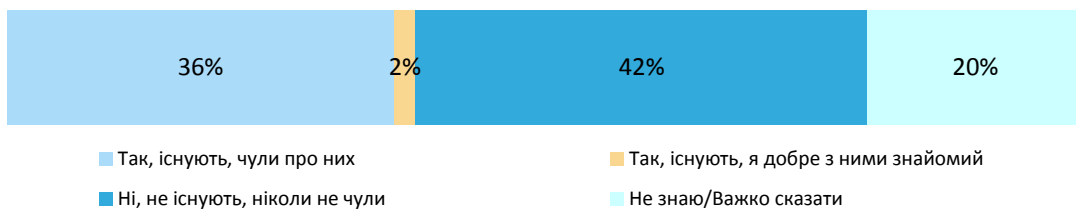
РОЗДІЛ 3. ПОІНФОРМОВАНІСТЬ ПРО НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТВОРЕННЯ ШКІЛЬНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Слід зазначити дуже **низький рівень поінформованості** опитаних батьків учнів **щодо нормативних документів та інших актів**, які регулюють діяльність шкільних фондів. **Лише 2%** респондентів зазначили, що **знають про існування таких документів** і добре з ними знайомі, у той час як **42% взагалі не чули** про існування подібних документів, а 36% лише чули про їх існування.

Високий відсоток відмови від відповідей на запитання вказує на те, що близько 20% респондентів **взагалі не замислювалось над запитанням про нормативне регулювання** функціонування класних і шкільних фондів.

Графік 3.1.

Обізнаність про нормативні документи

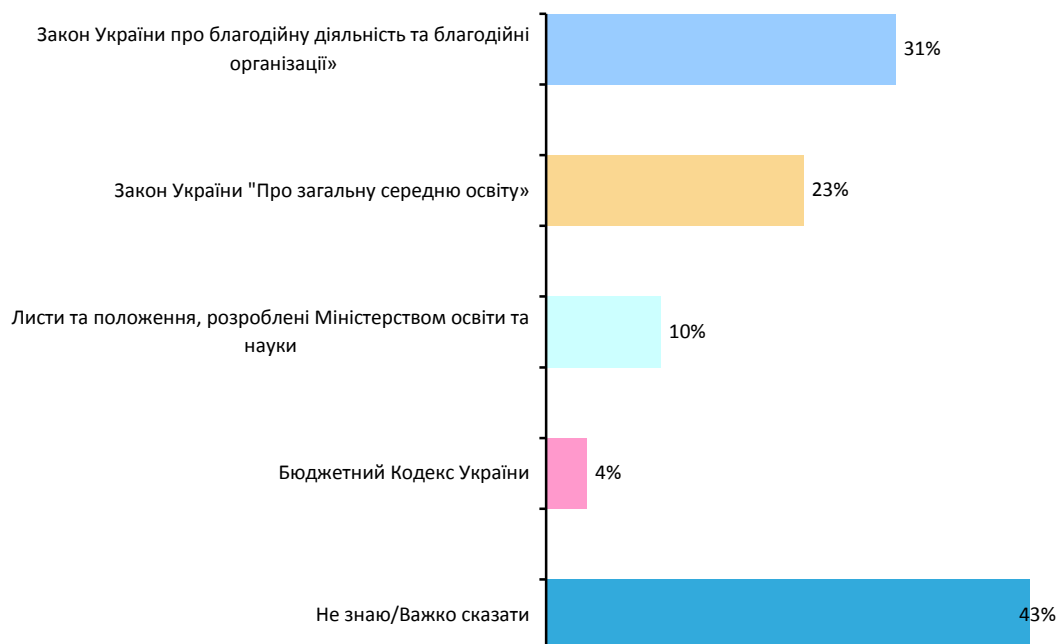
N=357

Запитання: Чи існують нормативні документи, що регулюють діяльність шкільних фондів?

Такий саме високий відсоток серед опитаних тих, хто **не може назвати жодного із нормативних документів**, що регулюють функціонування шкільних та класних фондів – **43% опитаних**.

Графік 3.2.

Нормативні документи

N=357

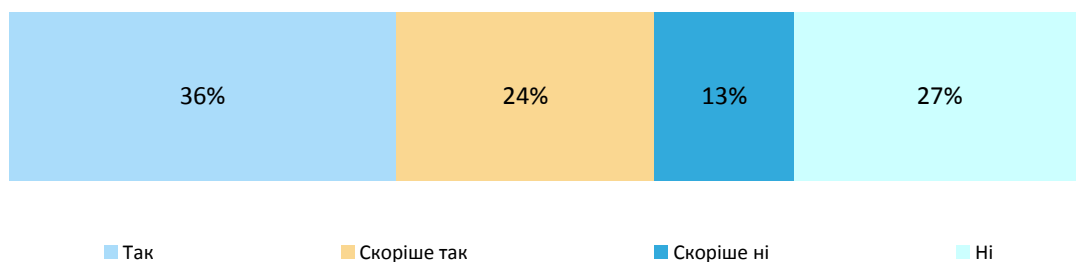
Запитання: чи знаєте Ви, які нормативні документи регулюють створення шкільних фондів в Україні ?

На думку переважної більшості опитаних (31%) функціонування шкільних та класних фондів відбувається відповідно до «Закону про благодійну діяльність та благодійні організації». 23% опитаних вважають, що створення і функціонування класних і шкільних фондів передбачено Законом "Про загальну середню освіту", 10% опитаних зазначили нормотворчу роль Міністерства науки та освіти України. Нарешті, 4% опитаних шукають відповіді у Бюджетному кодексі України.

Поряд з високим рівнем необізнаності щодо можливостей легалізації шкільних фондів співіснує високий відсоток тих, кого не цікавить інформація, як покращити і зробити роботу шкільних фондів більш ефективною та прозорою (40%). Таким чином, існує велика група батьків учнів, які не тільки готові здавати гроші, не цікавлячись, наскільки законними є їхні дії, але й в майбутньому діятимуть в такий же спосіб.

Графік 3.3

Зацікавленість у інформації, як зробити фонди прозорими

N=357

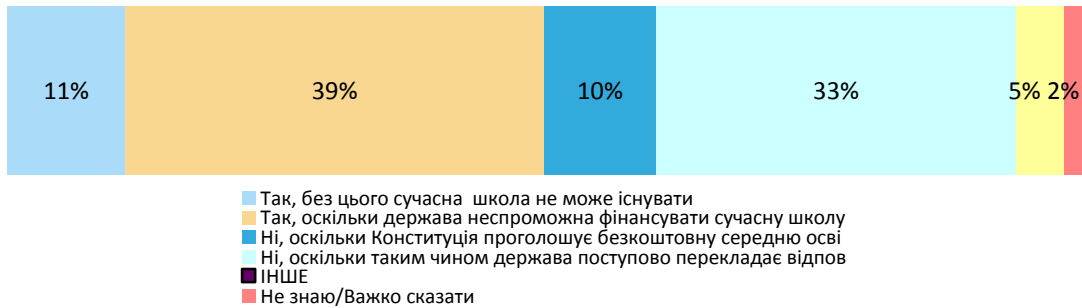
Запитання: Чи хотіли б дізнатись, як зробити шкільні фонди прозорими та підзвітними?

У той же час, **більшість опитаних (60%) зацікавлена в отриманні інформації** про те, як зробити функціонування таких фондів більш прозорим.

Необхідність створення фондів в школах

Необхідність створення шкільних та класних фондів визнається половиною опитаних. У той же час 10% респондентів згадують про те, що Конституція України передбачає безкоштовну середню освіту, а 33% зазначають, що через створення таких фондів держава просто перекладає з себе відповідальність на самих громадян.

Необхідність створення класних та шкільних фондів

N=357

Запитання: Чи потрібні класні та шкільні фонди?

ПОРТРЕТ ОПИТАНИХ

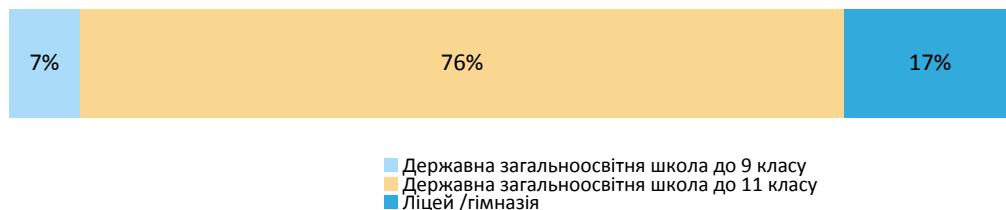
У проведеному опитанні взяли участь 357 респондентів, які презентують генеральну сукупність за основними показниками. Оскільки тематика дослідження стосувалася функціонування шкільних фондів, то формування цільової аудиторії опитаних відбувалося через відбір тих учасників, які мають безпосереднє відношення до досліджуваної проблеми та висловили згоду взяти участь у опитуванні. Саме тому, при формуванні вибіркової сукупності основним завданням було не лише врахування демографічних і статистичних показників генеральної сукупності, але й максимальна репрезентація представників тих груп батьків учнів, що мають відношення до функціонування шкільних фондів.

Враховуючи ці обставини, до вибірки потрапили батьки, діти яких навчаються у різних типах державних загальноосвітніх закладів: школах, навчання в яких відбувається до 9 класів, середніх загальноосвітніх школах з навчанням до 11 класів, та державних спеціалізованих школах – гімназіях та ліцеях.

За результатами дослідження 76% опитаних представляли батьків, діти яких навчаються у державних середніх загальноосвітніх школах із навчанням до 11 класів. 17% опитаних представляли батьків учнів ліцеїв та гімназій. У 7% опитаних діти навчаються у загальноосвітніх школах з навчанням до 9 класів.

Графік А.1.

Тип школи

N=357

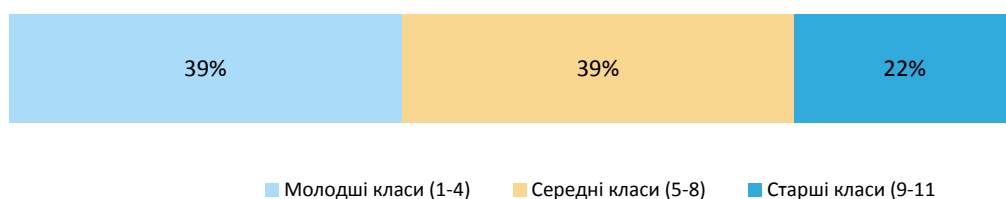
Запитання: в якій школі навчається Ваша дитина ?

Розподіл опитаних батьків, діти яких навчаються у різних класах, також мав на меті презентувати й охопити всі дитячі вікові групи.

Так, відповідно до результатів опитування, до вибірки потрапили батьки, 39% дітей яких навчаються у молодших класах загальноосвітніх шкіл, 39% опитаних є батьками учнів середніх класів, 22% опитаних презентували батьків старшокласників.

Графік А.2.

Клас навчання

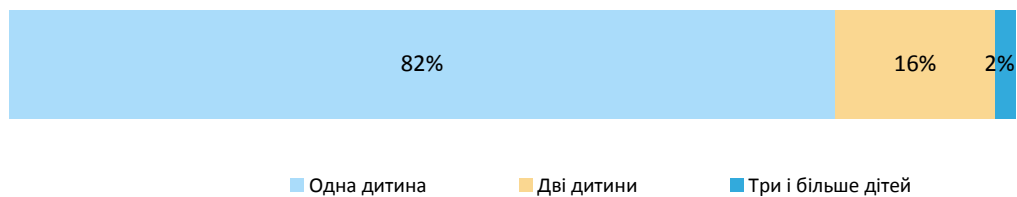
N=357

Запитання: в якому класі навчається Ваша дитина ?

Відповідно до генеральної сукупності у вибірку потрапили респонденти, що мають різну кількість дітей шкільного віку в родині. Однак найбільший відсоток (82% опитаних) припадає на родини з однією дитиною, яка навчається у школі.

Графік А.3.

Кількість дітей шкільного віку в сім'ї

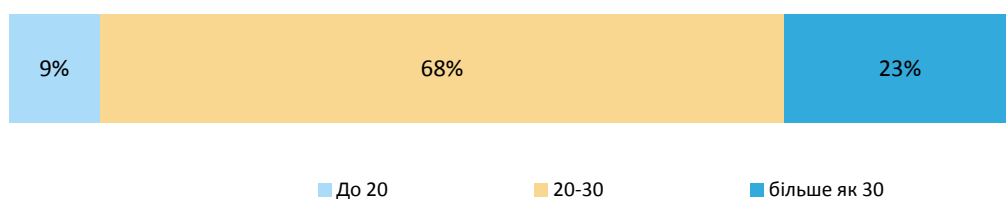
N=357

Запитання: Скільки дітей шкільного віку в родині ?

До вибірки потрапили переважно ті респонденти, діти яких навчаються в класах з кількістю від 20 до 30 учнів. Відсоток таких опитаних був найбільшим – 68%.

Графік А.4.

Кількість дітей в класі

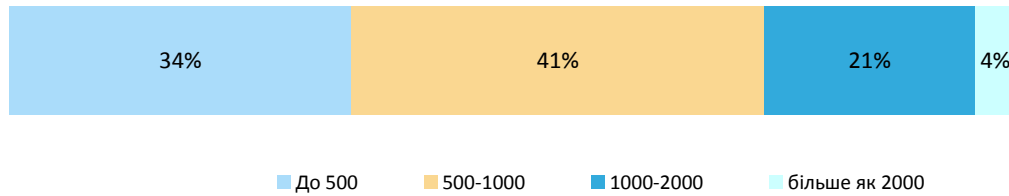
N=357

Запитання: Скільки дітей навчається в класі ?

Більшості батьків було важко оцінити і дати відповідь на запитання про загальну кількість дітей в школі. Саме тому на це запитання відповіли лише 38% респондентів. Їх відповіді згрупувались відповідним чином. Найбільший відсоток респондентів припадає на діапазон від 500 до 1000 учнів у школі.

Графік А.5.

Кількість дітей в школі

N=136

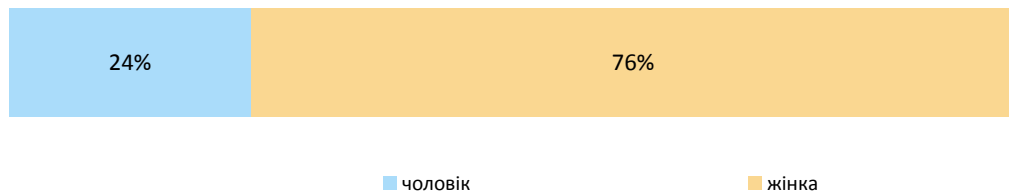
Запитання: Скільки дітей навчається в школі ?

Демографічний блок

В опитуванні згодні взяти участь переважно жінки. На їх долю припадає 76% опитаних.

Графік А.6.

Стать опитаних

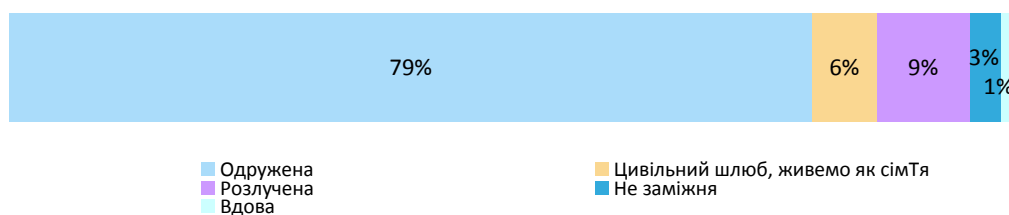
N=357

Запитання: яка ваша стать ?

Більшість опитаних одружені (79%) або знаходяться у цивільному шлюбі (6%)

Графік А.7.

Сімейний стан

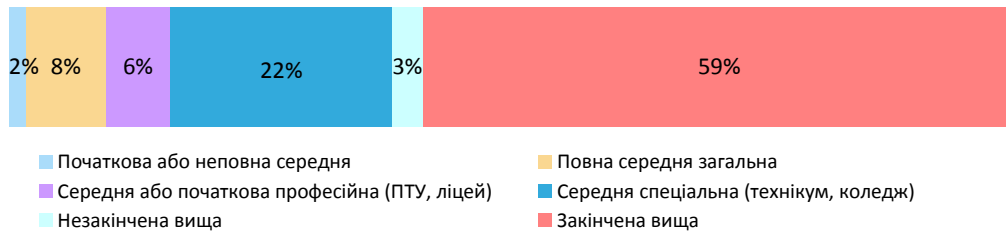

N=357

Переважає більшість має закінчену вищу (59%) та середньо спеціальну освіту (22%)

Графік А.8

Рівень освіти

N=357

Запитання: вкажіть ваш рівень освіти ?

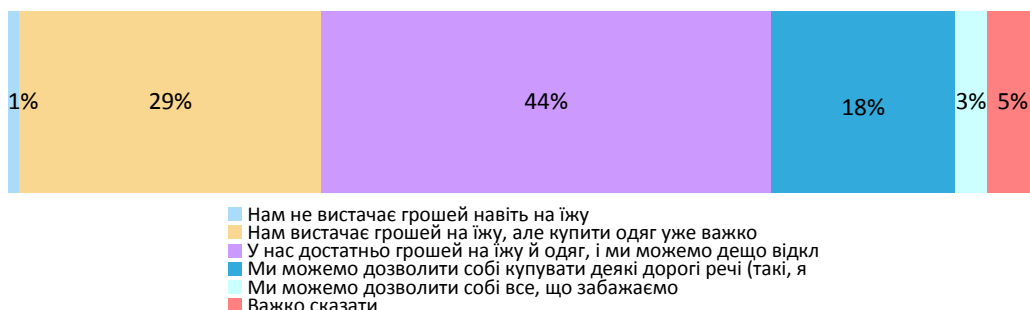
Дослідження мало на меті презентувати різні за соціальним та матеріальним статусом групи населення. Тому до вибірки потрапили представників різних верств і соціальних груп, які по-різному оцінюють свій матеріальний стан.

У той же час більшість опитаних оцінює свій фінансовий стан як задовільний. 44% обрали варіант відповіді про достатню кількість грошей на їжу та одяг з можливістю дещо відкласти. Вони і стали основною групою, представленою в результатах дослідження.

Разом із цим, в дослідженні взяли участь і представники інших соціальних груп, розподілених за фінансовим і матеріальним статусом. 29% учасників опитування зазначили, що відносяться до групи, представникам якої вистачає грошей на їжу, однак витрати на одяг потребують додаткових капіталовкладень. 18% респондентів віднесли себе до групи, у представників якої не викликає особливих складностей із придбанням дорогих речей.

Графік А.9.

Фінансовий стан сім'ї

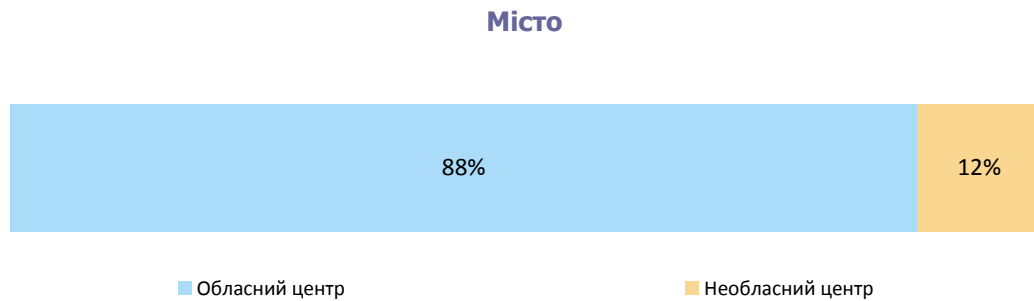
N=357

Запитання: який ваш фінансовий стан ?

ERA – ЄВРОПЕЙСЬКА ДОСЛІДНИЦЬКА АСОЦІАЦІЯ

Вибіркова сукупність дослідження була презентована представниками всіх регіонів України та міських населених пунктів. Домінуючою групою респондентів стали представники обласних центрів, на долю яких припадає 88% опитаних.

Графік А.10

N=357

Запитання: У якому місті ви живете ?

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ШКІЛЬНИХ ФОНДІВ

I. Фінансово-господарська діяльність загальноосвітнього навчального закладу

Правовий статус загальноосвітнього навчального закладу. Закон України «Про загальну середню освіту» визначає загальноосвітній навчальний заклад як навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права громадян на загальну середню освіту.

Загальноосвітні навчальні заклади можуть забезпечувати такі рівні середньої освіти:

(I ступінь - початкова школа, що забезпечує початкову загальну освіту;

II ступінь - основна школа, що забезпечує базову загальну середню освіту,

III ступінь - старша школа, що забезпечує повну загальну середню освіту, як правило, з профільним спрямуванням навчання

Школи кожного з трьох ступенів можуть функціонувати разом або самостійно.

Відповідно до освітнього рівня, який забезпечується загальноосвітнім навчальним закладом та особливостей учнівського контингенту існують різні типи загальноосвітніх навчальних закладів. Законом передбачено такі типи загальноосвітніх навчальних закладів:

школа I-III ступенів;

спеціалізована школа (школа-інтернат) I-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів;

гімназія (гімназія-інтернат) - навчальний заклад II-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів відповідно до профілю;

колегіум (колегіум-інтернат) - навчальний заклад II-III ступенів філологічно-філософського та (або) культурно-естетичного профілю;

ліцей (ліцей-інтернат) - навчальний заклад III ступеня з профільним навчанням та допрофесійною підготовкою (може надавати освітні послуги II ступеня, починаючи з 8 класу);

школа-інтернат I-III ступенів - навчальний заклад з частковим або повним утриманням за рахунок держави дітей, які потребують соціальної допомоги;

спеціальна школа (школа-інтернат) I-III ступенів - навчальний заклад для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку;

санаторна школа (школа-інтернат) I-III ступенів - навчальний заклад з відповідним профілем для дітей, які потребують тривалого лікування;

школа соціальної реабілітації - навчальний заклад для дітей, які потребують особливих умов виховання (створюється окремо для хлопців і дівчат);

вечірня (змінна) школа II-III ступенів - навчальний заклад для громадян, які не мають можливості навчатися у школах з денною формою навчання;

навчально-реабілітаційний центр - навчальний заклад для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними вадами розвитку.¹

¹ Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999р. № 651-ХІУ. Ст. ст. 8,9

ERA – ЄВРОПЕЙСЬКА ДОСЛІДНИЦЬКА АСОЦІАЦІЯ

Державний та комунальний загальноосвітній навчальний заклад діє на підставі статуту, розробленого на основі Положення про загальноосвітній навчальний заклад², затвердженого відповідним органом управління освітою та зареєстрованого відповідно до законодавства

Загальноосвітній навчальний заклад є юридичною особою. За своїми організаційно-правовими формами загальноосвітні навчальні заклади можуть бути державної, комунальної та приватної форм власності.

Статус державного має загальноосвітній навчальний заклад, заснований на державній формі власності, а статус комунального – загальноосвітній навчальний заклад, заснований на комунальній формі власності.³

Джерела фінансування. Відповідно до Положення про загальноосвітній навчальний заклад джерелами фінансування державних та комунальних закладів є:

кошти відповідного бюджету у розмірі, передбаченому нормативами фінансування загальної середньої освіти для забезпечення навчального процесу в обсязі, визначеному Державним стандартом загальної середньої освіти;

кошти, отримані за надання платних послуг;

доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, навчально-дослідних ділянок, підсобних господарств, від передачі в оренду приміщень, споруд, обладнання;

благодійні внески юридичних та фізичних осіб;

інші джерела, не заборонені законодавством.⁴

Особливості статусу бюджетних неприбуткових організацій. Державні та комунальні загальноосвітні заклади, що створені органами державної влади (органами місцевого самоврядування) та повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету є бюджетними неприбутковими установами.⁵

Бюджетні неприбуткові установи підлягають включенню до Реєстру неприбуткових установ та організацій. При цьому державним загальноосвітнім закладам присвоюється ознака неприбутковості 0002, а комунальним загальноосвітнім закладам – ознака неприбутковості 0004.⁶

Бюджетний кодекс України встановлює доволі жорсткі рамки для фінансово-господарської діяльності бюджетних установ. Власні надходження бюджетних установ поділяються на такі групи:

перша група - надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством;

друга група - інші джерела власних надходжень бюджетних установ.

Зокрема, у складі другої групи надходжень виділяються такі підгрупи:

благодійні внески, гранти та дарунки (підгрупа 1),

кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів (підгрупа 2),

Вказані надходження можуть використовуватись на організацію основної діяльності бюджетних установ⁷

Основна діяльність неприбуткових організацій – це діяльність яка визначена як основна законом, що регулює діяльність відповідної неприбуткової організації (у тому числі діяльність з

² Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвержене постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. №778.

³ Закон України «Про загальну середню». Ст.ст. 9,10

⁴ Положення про загальноосвітній навчальний заклад, п. 105.

⁵ Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-УІ. Ст. 2 Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-УІ Ст.157, п. 157.1, пп. «а».

⁶ Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій, затвержене наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2013 р, №37

⁷ Бюджетний кодекс України. Ст. 13;

ERA – ЄВРОПЕЙСЬКА ДОСЛІДНИЦЬКА АСОЦІАЦІЯ

надання освітніх та інших подібних послуг для суспільного споживання. До основної діяльності також включається продаж неприбутковою організацією товарів, виконання робіт, надання послуг, які пропагують принципи та ідеї, для захисту яких було створено таку неприбуткову організацію, та які є тісно пов'язаними з її основною діяльністю, якщо ціна таких товарів, виконаних робіт, наданих послуг є нижчою від звичайної або якщо така ціна регулюється державою⁸.

Бюджетний кодекс України прямо забороняє створення бюджетними установами позабюджетних фондів.⁹

Податковий кодекс України передбачає звільнення від оподаткування податком на прибуток підприємств доходів бюджетних неприбуткових організацій, отриманих у вигляді:

коштів або майна, які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань;

пасивних доходів;

коштів або майна, які надходять до таких неприбуткових організацій як компенсація вартості отриманих державних послуг, у тому числі доходів державних навчальних закладів, отриманих від виготовлення та реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг, у тому числі від надання платних послуг, пов'язаних з їх основною статутною діяльністю;

дотацій або субсидій, отриманих з державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або в межах технічної чи благодійної, у тому числі гуманітарної, допомогою.¹⁰

Порядок діловодства і бухгалтерського обліку в загальноосвітньому навчальному закладі визначається законодавством, нормативно-правовими актами МОН та інших центральних органів виконавчої влади, до сфери управління яких належать заклади. За рішенням засновника (власника) закладу бухгалтерський облік може здійснюватися самостійно або через централізовану бухгалтерію.¹¹

Загальноосвітні заклади – неприбуткові організації щорічно подають Податковий звіт про використання коштів неприбуткових установ та організацій¹²

II. Безпосередня благодійна допомога загальноосвітнім навчальним закладам

Бенефіціари та цілі благодійної діяльності Як передбачено Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» неприбуткові організації (зокрема, загальноосвітні навчальні заклади) можуть бути набувачами благодійної допомоги (бенефіціарами), одержуючи такі допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, визначених вказаним Законом. Благодійниками при цьому можуть виступати дієздатні фізичні особи або юридичні особи приватного права (у тому числі благодійні організації), які добровільно здійснюють один чи декілька видів благодійної діяльності.

Цілями благодійної діяльності Закон визначає надання допомоги для сприяння законним інтересам бенефіціарів у визначених ним сферах благодійної діяльності, а також розвиток і підтримка цих сфер у суспільних інтересах. Однією зі сфер благодійної діяльності Закон визначає освіту.¹³

Благодійні пожертви. Відповідно до Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, наперед обумовлених цілей благодійної діяльності, є благодійною пожертвою.¹⁴

Цивільний кодекс України розглядає пожертву як різновид дарування. Пожертвою визнається дарування нерухомих та рухомих речей, зокрема грошей та цінних паперів, для досягнення ними

⁸ Податковий кодекс України. Ст. 157, п. 157,15

⁹ Бюджетний кодекс України. Ст. 13;

¹⁰ Податковий кодекс України. Ст. 157, п. 157.2.

¹¹ Положення про загальноосвітній навчальний заклад, п. 106.

¹² Податковий кодекс України. Ст. 57. П. 57.1, ст. 157. п.157.14.

¹³ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 р. № 5073-VI. Ст.ст. 1,2

¹⁴ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. ст.. 5. 6.

ERA – ЄВРОПЕЙСЬКА ДОСЛІДНИЦЬКА АСОЦІАЦІЯ

певної, наперед обумовленої мети. Сторонами пожертви можуть бути фізичні та юридичні особи. Договір про пожертву є укладеним з моменту прийняття пожертви

Договір про благодійну пожертву валютних цінностей на суму, яка перевищує п'ятдесятикратний розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян (850 грн.), має укладатися у письмовій формі.¹⁵

Окремим видом благодійної пожертви є благодійний грант, тобто цільова допомога у формі валютних цінностей, яка має бути використана бенефіціаром протягом строку, визначеного благодійником. Суми валютних цінностей благодійного гранту, цільове використання яких не відбулося протягом строку, визначеного благодійником, підлягають поверненню благодійнику як поворотна фінансова допомога. До благодійних грантів застосовуються положення про благодійні пожертви, якщо інше не визначено законом.¹⁶

Благодійна пожертва, бенефіціаром якої є юридична особа, може надаватися з однією чи кількома відкладальними або скасувальними обставинами, які не повинні суперечити законам України або порушувати права третіх осіб.¹⁷ Слід зазначити, що відкладальною вважається обставина, щодо якої невідомо, настане вона чи ні і яка зумовлює настання або зміну прав та обов'язків. Натомість обставина, щодо якої невідомо, настане вона чи ні і яка зумовлює припинення прав та обов'язків є скасувальною¹⁸

Однією з форм благодійної діяльності Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» визначає публічний збір благодійних пожертв, тобто збір цільової допомоги у формі коштів або майна серед невизначеного кола осіб, зокрема з використанням засобів електронного зв'язку або телекомунікації, для досягнення цілей, визначених цим Законом.

Особи, які здійснюють публічний збір благодійних пожертв від імені або на користь бенефіціара, який не є благодійною організацією (зокрема, на користь загальноосвітнього навчального закладу), діють на підставі контракту (договору) про благодійну діяльність з таким бенефіціаром. Зазначений контракт (договір) має визначати, зокрема, цілі, місце і строк збору коштів або іншого майна, порядок їх цільового використання, обліку та звітності, а також відповідальність особи, яка здійснює публічний збір благодійних пожертв, перед бенефіціаром і благодійниками у разі порушення контракту (договору) або порядку використання таких пожертв. Особи, які перебувають на державній або іншій публічній службі та особи, які діють від імені осіб, які перебувають на державній або іншій публічній службі, не мають права здійснювати публічний збір благодійних пожертв.

Зміна цілей та порядку використання благодійної пожертви можлива за згодою благодійника або його правонаступників, а також на підставі рішення суду чи в інших випадках, визначених законом або правочином благодійника.¹⁹ Разом з тим, Цивільним кодексом України передбачено, що якщо використання пожертви за призначенням виявилось неможливим, використання її за іншим призначенням можливе лише за згодою жертвувача, а в разі його смерті чи ліквідації юридичної особи - за рішенням суду²⁰

Безповоротна фінансова допомога Наближеним до благодійної (добровільної) пожертви є поняття безповоротної фінансової допомоги. Податковий кодекс України визначає безповоротну фінансової допомогу, зокрема як суму коштів, передану платнику податків згідно з договорами дарування, іншими подібними договорами або без укладення таких договорів.²¹ Безповоротна фінансова допомога, на відміну від пожертви, може надаватись без визначеної (наперед обумовленої) мети та без укладання договору.

Отримання та використання благодійних пожертв (внесків). Постановою Кабінету Міністрів України від 04.08.2000 р. № 1222 затверджено Порядок отримання благодійних

¹⁵ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. №435-IV. Ст. ст.719, 720, 729

¹⁶ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. 6

¹⁷ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. 6

¹⁸ Цивільний кодекс України. Ст. 212.

¹⁹ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст.ст. 5-7.

²⁰ Цивільний кодекс України. Ст. 730.

²¹ Податковий кодекс України. Ст. 14, п. 14.1, пп. 14.1.157

ERA – ЄВРОПЕЙСЬКА ДОСЛІДНИЦЬКА АСОЦІАЦІЯ

(добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування Згаданий Порядок визначає вимоги до отримання, використання та обліку благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб безпосередньо бюджетними установами і закладами освіти.

Згідно із зазначеним Порядком благодійні внески можуть надаватися благодійниками набувачам у грошовій формі для потреб їх фінансування за напрямом видатків, визначеними благодійником, а також як товари, роботи, послуги. Якщо благодійником конкретні цілі використання коштів не визначено, шляхи спрямування благодійного внеску визначаються керівником закладу - набувача відповідно до першочергових потреб, пов'язаних виключно з основною діяльністю закладу.

Частина коштів, отриманих як благодійні (добровільні) внески і пожертви від юридичних та фізичних осіб, може спрямовуватися на виплату заробітної плати працівників закладу відповідно до його кошторису з дотриманням вимог Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» у разі, коли такий напрям видатків визначений благодійником. При цьому благодійні внески не можуть замінити плату за надання установами і закладами платних послуг за переліками, визначеними в установленому порядку. Благодійні внески у грошовій формі зараховуються на рахунок "Суми за дорученням"²².

Доходи неприбуткових закладів освіти, які утримуються за рахунок бюджету, зараховуються до складу кошторисів (на спеціальний рахунок) для їх утримання та використовуються виключно на фінансування видатків такого кошторису (у тому числі фінансування господарської діяльності згідно зі статутами таких закладів).²³ Бухгалтерський облік благодійних внесків ведеться відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ.²⁴

Листом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 15.04.2011 р. з метою уникнення безсистемних та неконтрольованих зборів коштів з батьків, забезпечення доступності та безоплатності освіти в державних і комунальних навчальних закладах керівникам навчальних закладів доручено систематично проводити звітування перед батьківською та педагогічною громадськістю про використання благодійних та спонсорських коштів, забезпечити постійне інформування громадськості про надходження та використання благодійних внесків шляхом розміщення відповідних матеріалів на сайтах навчальних закладів та у місцевих засобах масової інформації, провести відповідну роз'яснювальну роботу серед громадськості щодо заборони примусового стягнення коштів з батьків у вигляді благодійних внесків.

В листі також наголошено, що керівники місцевих органів управління освітою, навчальних закладів несуть персональну відповідальність за дотримання вимог законодавства щодо збору благодійних, спонсорських внесків та прозорості їх використання.²⁵

Крім того, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України листом від 09.04.2012 р. висловило стурбованість ситуацією, пов'язаною з фактами порушення прав дітей та учнівської молоді на доступність та безоплатність освіти, зокрема, примусовим збиранням в окремих дошкільних та загальноосвітніх закладах коштів на проведення різноманітних заходів, поповнення благодійних фондів та нецільового використання батьківських внесків. Означене Міністерство визнало грубим

²² Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2000 р. № 1222 «Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування»

²³ Податковий кодекс України. Ст. 157, п.п. 157.2, 157.10, 157.15

²⁴ План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ затверджено наказом Міністерства фінансів України від 26.06.2013 р. № 611 «Про затвердження деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку бюджетних установ»

²⁵ Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 15.04.2011 р. № 1/9-289 «Щодо оприлюднення інформації про використання благодійних та спонсорських внесків»

ERA – ЄВРОПЕЙСЬКА ДОСЛІДНИЦЬКА АСОЦІАЦІЯ

порушенням Закону України "Про благодійництво та благодійні організації",²⁶ який передбачає можливість залучення лише добровільних пожертвувань та їх ретельного бухгалтерського обліку.

З метою попередження зловживань службовим становищем працівниками навчальних закладів, керівникам навчальних закладів було доручено забезпечити неухильне виконання Закону, заборонити незаконний збір коштів та матеріальних цінностей працівниками навчальних закладів, рекомендувати батьківським комітетам (радам) навчальних закладів розглянути питання щодо створення благодійних фондів відповідно до законодавства, у статутах цих фондів обумовити чіткий порядок надходження та використання коштів. Прийом благодійних внесків від фізичних і юридичних осіб доручено здійснювати виключно на добровільній основі з обов'язковим оформленням відповідної документації та відображенням у бухгалтерському обліку.

Також керівникам навчальних закладів було доручено систематично проводити звітування про використання благодійних та спонсорських коштів перед педагогічними колективами, радами та піклувальними радами навчальних закладів, батьківською громадськістю.²⁷

Контроль та звітність Благодійник або уповноважені ним особи мають право здійснювати контроль за цільовим використанням благодійної пожертви, у тому числі на користь третіх осіб. Згідно з Цивільним кодексом України жертвувач також має право здійснювати контроль за використанням пожертви відповідно до мети, встановленої договором про пожертву. Крім цього, у випадках, коли жертва використовується не за призначенням, жертвувач або його правонаступники мають право вимагати розірвання договору про пожертву.²⁸

Надходження державних та комунальних загальноосвітніх навчальних закладів у вигляді благодійної допомоги відображаються у Податковому звіті про використання коштів неприбуткових установ та організацій за звітний (податковий) рік одним рядком разом із дотаціями (субсидіями) отриманими з державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів а також у межах технічної допомоги. Окремо зазначаються безоплатні надходження або надходження у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань (зокрема, в окремих рядках відображаються суми коштів, вартість майна та пасивні доходи).²⁹

Водночас згаданий Податковий звіт передбачає відображення напрямків використання лише загальної суми надходжень неприбуткової організації – напрямки використання окремих груп надходжень (зокрема, благодійної допомоги) у ньому не відображаються.

III. Створення та діяльність благодійних організацій

Поняття та види благодійних організацій. Одним з варіантів надання благодійної підтримки загальноосвітніх навчальних закладів є створення та діяльність благодійних організацій.

Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» визначає благодійну організацію як юридичну особу приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених зазначеним Законом, як основну мету її діяльності; Метою благодійних організацій не може бути одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій³⁰.

Поділ юридичних осіб на юридичні особи публічного права та приватного права передбачений Цивільним кодексом України. Юридичні особи приватного права (і зокрема благодійна організація) створюються учасниками (засновниками) на підставі установчих документів. Натомість

²⁶ Закон України "Про благодійництво та благодійні організації" від 16.09.1997 р. № 531/97-ВР втратив чинність з 03.02.2013 р. Ст. 1 та ст. 5 нині чинного Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» також визначають благодійну діяльність як добровільну

²⁷ Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 09.04.2012 № 1/9-272 «Щодо благодійних внесків»

²⁸ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. 6, Цивільний кодекс України. Ст., 730

²⁹ Наказ Державної податкової адміністрації України від 31.01.2011 р. № 56 «Про затвердження форми та Порядку складання Податкового звіту про використання коштів неприбуткових установ та організацій»

³⁰ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. ст. 1, 11

юридичні особи публічного права створюються розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.³¹

Видами благодійних організацій відповідно до Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» є

благодійне товариство - благодійна організація, яка створена не менше ніж двома засновниками та діє на підставі статуту.

благодійна установа – благодійна організація, установчий акт якої визначає активи, які один або кілька засновників передають для досягнення цілей благодійної діяльності за рахунок таких активів та/або доходів від таких активів.

благодійний фонд - благодійна організація, яка створена одним чи кількома засновниками та діє на підставі статуту. Учасники благодійного фонду не зобов'язані передавати фонду будь-які активи для досягнення цілей благодійної діяльності. При цьому активи благодійного фонду можуть формуватися учасниками та/або іншими благодійниками.³²

Благодійна організація набуває прав та обов'язків юридичної особи з моменту її державної реєстрації, яка здійснюється державним реєстратором місцевого органу юстиції за місцезнаходженням організації відповідно до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців".³³

Відповідно до Податкового кодексу України благодійним фондам та іншим благодійним організаціям, що створені для провадження благодійної діяльності, надається статус неприбуткових організацій. При цьому їм присвоюється ознака неприбутковості 0005.³⁴

Засновники та учасники благодійних організацій. Засновниками благодійних організацій можуть бути дієздатні фізичні та юридичні особи, крім органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб публічного права (слід зазначити, що до юридичних осіб публічного права належать, зокрема, державні та комунальні загальноосвітні навчальні заклади). Господарський кодекс України у свою чергу також зазначає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також державні та комунальні підприємства, установи, організації, що повністю або частково фінансуються з бюджету, не можуть бути засновниками (засновником) та/або членами благодійної організації.³⁵

Засновники благодійних організацій або уповноважені ними особи приймають рішення про утворення благодійних організацій, затверджують їх установчі документи та склад органів управління та приймають інші рішення, пов'язані з утворенням та державною реєстрацією благодійних організацій.

Благодійні товариства та благодійні фонди можуть мати, крім засновників, інших учасників, що вступили до їх складу в порядку, встановленому статутами таких благодійних товариств або благодійних фондів.

Питання чи можуть бути державні та комунальна загальноосвітні заклади учасниками благодійних товариств та фондів, є спірним. Як зазначено вище, Господарський кодекс України забороняє державним та комунальним підприємствам, установам та організаціями, що повністю або частково фінансуються з бюджету, бути засновниками (засновником) та/або членами благодійної організації. Натомість у Законі України «Про благодійну діяльність та благодійні організації термін «член благодійної організації» не вживається, у використовується термін «учасник». Разом з тим слід мати на увазі, що Податковий кодекс України прямо забороняє розподіл доходів або майна неприбуткових (зокрема благодійних) організацій, між їх засновниками, учасниками або членами та

³¹ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435- IV. Ст. ст. 81,87

³² Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. 13

³³ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. 15; Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 15.05.2003 р. №755-IV. Ст.ст. 1,5,6.

³⁴ Податковий кодекс України. Ст. 157, п. 157.1, пп. «б». Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2013 р, №37

³⁵ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»І. Ст. 12. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р, № 436- IV. Ст. 131

використання вказаних доходів або майна для вигоди будь-якого окремого засновника, учасника або члена такої неприбуткової організації, її посадових осіб (крім оплати їх праці та відрахувань на соціальні заходи).³⁶

Установчі документи благодійних організацій. Установчим документом благодійного товариства та благодійного фонду є статут. Установчим документом благодійної установи є установчий акт. Установчі документи благодійної організації затверджуються засновником (засновниками) благодійної організації або уповноваженими ними особами.

В установчому документі благодійної організації повинні зокрема визначатись:

найменування благодійної організації;

цілі благодійної діяльності (відповідно до Закону такими цілями є надання допомоги для сприяння законним інтересам бенефіціарів у сферах благодійної діяльності, визначених Законом, а також розвиток і підтримка цих сфер у суспільних інтересах);

сфери благодійної діяльності (однією зі сфер благодійної діяльності організацій, що надають благодійну допомогу загальноосвітнім школам, має бути визначена освіта):

органи управління благодійної організації, їх склад, компетенцію, порядок діяльності та прийняття ними рішень (з врахуванням ст.ст. 19-22 Закону)

порядок призначення, обрання або затвердження членів органів управління благодійної організації (крім загальних зборів учасників благодійного товариства або благодійного фонду, їх заміщення, зупинення їх повноважень, припинення їх повноважень (відкликання);

порядок внесення змін до установчого документа благодійної організації;

джерела активів (доходів), порядок контролю і звітності благодійної організації;

підстави та порядок припинення благодійної організації, у тому числі порядок розподілу активів.

Установчий документ благодійної організації можуть визначати особливості діяльності та припинення організації. Зокрема, статут благодійного товариства та благодійного фонду має містити також умови та порядок прийняття до складу учасників благодійного товариства чи благодійного фонду, права та обов'язки учасників, а також умови та порядок їх виключення зі складу учасників благодійного товариства чи благодійного фонду.

Управління благодійними організаціями Органами управління благодійних товариств та благодійних фондів є загальні збори учасників, виконавчий орган (одноособовий або колективний), наглядова рада. Вищим органом управління благодійних товариств та благодійних фондів є загальні збори учасників. У благодійних товариствах та благодійних фондах, які мають не більше десяти учасників, наглядова рада може не створюватися. У разі відсутності наглядової ради її повноваження здійснюються загальними зборами учасників.

Органами управління благодійних установ є виконавчий орган і наглядова рада. Вищим органом управління благодійних установ є наглядова рада.³⁷

Активи (доходи) благодійних організацій Благодійні організації можуть набувати право власності та інші речові права на кошти, цінні папери, земельні ділянки, інше нерухоме та рухоме майно, а також нематеріальні активи, якщо інше не встановлено законом або установчими документами.

При цьому використання активів (доходів) та правочини благодійних організацій не повинні суперечити актам законодавства та цілям благодійної діяльності, а . Розмір адміністративних витрат благодійної організації не може перевищувати 20 відсотків доходу організації у поточному році.

Благодійні організації мають право здійснювати господарську діяльність без мети одержання прибутку, що сприяє досягненню їх статутних цілей Вони самостійно визначають сфери, види, місце

³⁶ Податковий кодекс України. Ст. 157, п. 157.10

³⁷ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. ст. 11-14, 19.

(територію), строки і бенефіціарів благодійної діяльності в установчих документах, благодійних програмах або інших рішеннях органів управління.³⁸

Доходами неприбуткових благодійних організацій, що звільняються від оподаткування є

кошти або майно, які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань;

пасивні доходи (тобто доходи, отримані у вигляді процентів, дивідендів, страхових виплат і відшкодувань, а також роялті);.

кошти або майно, які надходять таким організаціям від ведення їх основної діяльності:

дотацій або субсидій, отриманих із державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або в межах технічної чи благодійної, у тому числі гуманітарної, допомоги, крім дотацій на регулювання цін на платні послуги, які надаються таким неприбутковим організаціям або через них їх одержувачам згідно із законодавством з метою зниження рівня таких цін.³⁹

Активи, що залишаються під час ліквідації благодійної організації після задоволення вимог її кредиторів, мають бути передані одній чи кільком благодійним організаціям у порядку, встановленому установчим документом (або за рішенням суду). У випадках, визначених законами України, та за умови відсутності благодійних організацій, зазначених у частині п'ятій цієї статті, активи благодійної організації, що ліквідується, спрямовуються до Державного бюджету України.⁴⁰

Звітність. Благодійні організації складають та подають фінансову, статистичну та іншу обов'язкову звітність у порядку, встановленому законом. Зокрема, надходження та напрямки використання коштів неприбуткових благодійних організацій відображаються у Податковому звіті про використання коштів неприбуткових установ та організацій, що подається за звітний (податковий) рік⁴¹

Установчі документи благодійних організацій, а також правочини між благодійними організаціями та благодійниками можуть визначати порядок складення та надання спеціальних звітів для окремих благодійників або їх правонаступників про використання наданих ними активів.

Інформація про структуру та розмір доходів і витрат благодійних організацій, а також умови використання їх активів для благодійної діяльності не є конфіденційною інформацією або комерційною таємницею. Звітність благодійних організацій може містити інформацію про особу благодійників або бенефіціарів за умови згоди благодійників, бенефіціарів або їх правонаступників чи законних представників, якщо інше не визначено законом.⁴²

Благодійна діяльність на користь загальноосвітніх навчальних закладів. У випадку створення благодійної організація благодійна допомога, що надходить від благодійників – фізичних осіб та юридичних осіб приватного права, акумулюється такою організацією.

У випадку надання благодійними організаціями допомоги загальноосвітнім навчальним закладам благодійні організації виступають благодійниками, а навчальні заклади – бенефіціарами. При цьому бенефіціарами благодійних організацій можуть бути й ті навчальні заклади, що не мають статусу неприбуткових організацій.⁴³

Залучення благодійних пожертв здійснюється благодійною організацією на загальних підставах, передбачених Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», Цивільним кодексом України та описаних вище. Особи, які здійснюють публічний збір благодійних пожертв від імені благодійної організації, діють на підставі нотаріально посвідченої довіреності

³⁸ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. ст. 11, 16

³⁹ Податковий кодекс України. Ст. 14. п. 14.1, пп. 14.1.268, ст. 157, п. 157.3.

⁴⁰ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. 18

⁴¹ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. 17. Податковий кодекс України, Ст. 57, п. 57.1, ст. 157, п. 157.14, Наказ Державної податкової адміністрації України від 31.01.2011 р, № 56 «Про затвердження форми та Порядку складання Податкового звіту про використання коштів неприбуткових установ та організацій»

⁴² Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. 17.

⁴³ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. ст. 1. 5. 6

ERA – ЄВРОПЕЙСЬКА ДОСЛІДНИЦЬКА АСОЦІАЦІЯ

керівника благодійної організації. Довіреність має визначати, зокрема, цілі, місце і строк збору коштів або іншого майна, порядок їх використання та порядок загального доступу до фінансових звітів благодійної організації. У той же час особи, які здійснюють публічний збір благодійних пожертв на користь благодійної організації від власного імені, діють на підставі контракту (договору) про благодійну діяльність з такою благодійною організацією. Контракт (договір) має визначати, зокрема, цілі, місце і строк збору коштів або іншого майна, порядок їх використання, порядок загального доступу до фінансових звітів благодійної організації та відповідальність сторін у разі порушення контракту (договору) або порядку використання пожертв

В рамках благодійної діяльності між благодійною організацією та загальноосвітнім навчальним закладом можуть укладатися договори про пожертву (добровільне пожертвування), про безповоротну фінансову допомогу договори дарування, договорів тощо. Такі договори належить укласти в письмовій формі, оскільки їх сторонами є юридичні особи. При цьому договір вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах, у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони, а також якщо воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку

Договори про пожертву повинні, зокрема передбачати мету (цілі) дарування грошей або іншого майна, а також порядок контролю за використанням пожертви відповідно до такої мети.⁴⁴

IV. Інші форми благодійної діяльності

Окремими видами благодійної діяльності Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» визначає, зокрема, благодійну спільну діяльність та управління благодійними ендаментами.⁴⁵

Спільна благодійна діяльність. Як передбачає Цивільний кодекс України, за договором про спільну діяльність сторони (учасники) – фізичні та/або юридичні особи, зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети, що не суперечить законам.

Договір про спільну діяльність укладається у простій письмовій формі. Умови договору про спільну діяльність, у тому числі координація спільних дій учасників або ведення їхніх спільних справ, правовий статус виділеного для спільної діяльності майна, покриття витрат та збитків учасників, їх участь у результатах спільних дій та інші умови визначаються за домовленістю сторін.

Спільна діяльність може здійснюватися на основі об'єднання вкладів учасників (просте товариство) або без об'єднання вкладів учасників. Зокрема, за договором простого товариства учасники беруть зобов'язання об'єднати свої вклади та спільно діяти з метою одержання прибутку або досягнення іншої мети.

Вкладом учасника простого товариства вважається все те, що він вносить у спільну діяльність (спільне майно), в тому числі грошові кошти, інше майно, професійні та інші знання, навички та вміння, а також ділова репутація та ділові зв'язки. Вклади учасників вважаються рівними за вартістю, якщо інше не впливає із договору простого товариства або фактичних обставин. Грошова оцінка вкладу учасника провадиться за погодженням між учасниками. Користування спільним майном учасників здійснюється за їх спільною згодою, а в разі недосягнення згоди - у порядку, що встановлюється за рішенням суду.

Під час ведення спільних справ кожний учасник має право діяти від імені всіх учасників, якщо договором простого товариства не встановлено, що ведення справ здійснюється окремими учасниками або спільно всіма учасниками договору простого товариства. У разі спільного ведення справ для вчинення кожного правочину (в т.ч. в рамках благодійної діяльності) потрібна згода всіх учасників. У відносинах із третіми особами повноваження учасника вчиняти правочини від імені всіх учасників посвідчується довіреністю, виданою йому іншими учасниками, або договором простого товариства. Рішення щодо спільних справ учасників приймаються учасниками за спільною згодою, якщо інше не встановлено договором простого товариства.

⁴⁴ Цивільний кодекс України. Ст. ст 207., 208, 729, 730

⁴⁵ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. 5

ERA – ЄВРОПЕЙСЬКА ДОСЛІДНИЦЬКА АСОЦІАЦІЯ

Учасник, який вчинив від імені всіх учасників правочин, щодо якого його право на ведення спільних справ учасників було обмежене, або вчинив в інтересах усіх учасників правочин від свого імені, може вимагати відшкодування здійснених ним за свій рахунок витрат, якщо вчинення цього правочину було необхідним в інтересах усіх учасників. Учасники, яким внаслідок таких правочинів було завдано збитків, мають право вимагати їх відшкодування.

Кожний учасник договору простого товариства має право ознайомлюватися з усіма документами щодо ведення спільних справ учасників. Відмова від цього права або його обмеження, в тому числі за погодженням учасників, є нікчемною.

Порядок відшкодування витрат і збитків, пов'язаних із спільною діяльністю учасників, визначається за домовленістю між ними. У разі відсутності такої домовленості кожний учасник несе витрати та збитки пропорційно вартості його вкладу у спільне майно. Умова договору, за якою учасник повністю звільняється від участі у відшкодуванні спільних витрат або збитків, є нікчемною.⁴⁶

У випадку ведення спільної благодійної діяльності (зокрема, у формі простого товариства) учасники об'єднують свої грошові кошти та інші вклади, не передаючи їх загальноосвітньому навчальному закладу та не створюючи благодійну організацію або іншу юридичну особу. У цьому випадку загальноосвітній навчальний заклад виступає бенефіціаром спільної благодійної діяльності у формі переданого йому майна, створеного (придбаного) в рамках спільної діяльності, виконаних робіт або наданих послуг,

Податковим кодексом України передбачено, що для цілей оподаткування дві чи більше особи (юридичні особи або/та фізичні особи-підприємці, які здійснюють спільну діяльність без утворення юридичної особи, вважаються окремою особою у межах такої діяльності. Облік результатів спільної діяльності ведеться платником податку, уповноваженим на це іншими сторонами згідно з умовами договору, окремо від обліку господарських результатів такого платника податку.⁴⁷

Порядок ведення обліку результатів спільної діяльності на території України без створення юридичної особи форму Податкової декларації про результати спільної діяльності на території України без створення юридичної особи затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28.10.2011 р. № 1352.

Жодних податкових пільг при здійсненні спільної діяльності (зокрема, благодійної) чинним законодавством не передбачено.

Управління благодійними ендавментами Податковий кодекс України визначає ендавмент як суму коштів або цінних паперів, які вносяться благодійником у банк або небанківську фінансову установу, завдяки чому набувач благодійної допомоги отримує право на використання процентів або дивідендів, нарахованих на суму такого ендавменту. При цьому такий набувач не має права витратити або відчужувати основну суму такого ендавменту без згоди благодійника.⁴⁸

Відповідно до Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» проценти та дивіденди від управління благодійними ендавментами призначаються для:

- 1) надання благодійної допомоги бенефіціарам, визначеним благодійниками або уповноваженими ними особами;
- 2) виконання благодійних програм;
- 3) спільної благодійної діяльності.

Зміни цілей, порядку та строків використання благодійного ендавменту можливі лише на підставі згоди благодійника або його правонаступників.⁴⁹

У разі створення благодійних ендавменту благодійником може виступати благодійна організація або інша юридична чи фізична особа, а бенефіціаром – загальноосвітній навчальний заклад.

⁴⁶ Цивільний кодекс України. Ст. ст. 1130-1137.

⁴⁷ Податковий кодекс України. Ст. 14, п. 14.1, пп. 14.1.139.

⁴⁸ Податковий кодекс України. Ст. 170, п. 170.7, пп. 170.7.5.

⁴⁹ Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ст. 9